

Çevreme Duyarlıyım Değerlerime Sahip Çıkıyorum Projesinin Değerlendirilmesi (Zonguldak İli Örneği)

Evaluation of the Project "I Am Sensitive to My Environment, I Stand by My Values" (Zonguldak Province Example)

ÖZET

Değerler, insanın yaşam seviyesini ve hayata olan bakış açısını belirleyen unsurlardır. İnsanlar tarafından benimsenen değerler, kişilik ve karakter gelişiminde büyük öneme sahiptir. Manevi ve ahlaki ilkelerin, kültürel kimlik sahibi olmanın değerler ile sıkı bir ilişkisi vardır. Değerler eğitiminin her yaş grubuna hitap ettiğini söyleyebiliriz. Ancak küçük yaşta verilecek olan bu tür bir eğitim, hayatı boyunca değerlerine sahip çıkan bireyler yetişmesinde etkili olacaktır. Bu minvalde "Çevreme Duyarlıyım, Değerlerime Sahip Çıkıyorum Projesi" Diyanet İşleri Başkanlığı, Gençlik ve Spor Bakanlığı ile Milli Eğitim Bakanlığı'nın ortak bir çalışması olarak yürürlüğe konulmuştur. Proje, saha çalışmalarında pilot çalışma niteliğinde Zonguldak ilinde gerçekleştirme fırsatı bulmuştur. Diyanet İşleri Başkanlığına ait gençlik merkezi, lokasyon açısından kendisine en yakın olan bir okul ile eşleşmiş ve velilerin izni ile öğrenciler projeye dâhil edilmiştir. Çalışmamızda 7 öğrenci velisi ve 6 öğretici ile mülakat gerçekleştirilerek projenin değerlendirilmesi yapılmıştır. Çalışmamız, projeye katılan aile ve öğrencilerin ilgisi, projenin işlevselliği, projede karşılaşılan sorunlar ve projenin gelişimine yönelik öneriler hakkında öğretici ve öğrenci velilerinin düşüncelerini kapsamaktadır. Elde edilen bulgular neticesinde, proje, maddiyat ve personel eksikliği gibi altyapı sorunlarına karşın katılımcılar tarafından işlevsel bulunmuştur ve projenin uzun süreli olmasının yanı sıra bütün illeri kapsayacak şekilde genişletilmesi gerektiği sonucuna varılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Değer, Ahlak, Kültürel Kimlik, Eğitim, Din Eğitimi

ABSTRACT

Values are the elements that determine a person's level of life and his perspective on life. Values adopted by people are of great importance in personality and character development. Spiritual and moral principles, the establishment of a cultural identity, all these attributes have a close relationship with ethics. We can say that the education of ethics appeals to all age groups. However, an education given at a young age, will be effective in raising individuals who protect their values throughout their lives. In this respect, the "I am aware of environment, I stand by my values" Project is supported by the Presidency of Religious Affairs, the Ministry of Youth and Sports and the Republic of Turkey. It was put into effect as a joint work of the Ministry of National Education. The project had the opportunity to be realized in the province of Zonguldak as a pilot study in the field studies. The youth center belonging to the Presidency of Religious Affairs was matched with a school closest to it in terms of location and students were included in the project with the permission of the parents. In our study, the project was evaluated by interviewing 7 students' parents and 6 instructors. Our study includes the opinions of the teachers and students' parents about the interest of the families and students participating in the project, the functionality of the project, the problems encountered in the project and suggestions for the development of the project. As a result of the findings, the project was found to be functional by the participants despite infrastructure problems such as lack of material and personnel, and it was concluded that the project should be extended to cover all provinces as well as being long-term.

Keywords: Values, Morality, Cultural Identity, Education, Religious Education

GİRİŞ

Değer kavramı, bir şeyin önemini belirleyen soyut ölçü, bedel ve karşılık anlamlarının yanı sıra bir insanın bir nesne ile arasında oluşan şeye denir.³ Bu kavram aynı zamanda bir şey hakkında arzu edilebilirliği ölçen bir inançtır.⁴

Değer kavramı sosyoloji, psikoloji, ekonomi, estetik ve felsefe gibi birçok alanda kullanılan bir kavramdır. Bu durum değer kavramının disiplinler arası bir kavram olduğunu göstermektedir. Değer kavramı, aynı zamanda din

Şeref Yıldızhan¹
Mehmet Emin Ay²

How to Cite This Article

Yıldızhan, Ş. & Ay, M. E. (2023). "Çevreme Duyarlıyım Değerlerime Sahip Çıkıyorum Projesinin Değerlendirilmesi (Zonguldak İli Örneği)" International Social Sciences Studies Journal, (e-ISSN:2587-1587) Vol:9, Issue:110; pp:6795-6811. DOI: <http://dx.doi.org/10.29228/sss.69148>

Arrival: 30 March 2023
Published: 30 April 2023

Social Sciences Studies Journal is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License.

¹ Doktora Öğrencisi, Bursa Uludağ Üniversitesi, SBE, Felsefe ve Din Bilimleri Bölümü, Bursa, Türkiye, ORCID: 0000-0002-6053-0762

² Prof. Dr., Bursa Uludağ Üniversitesi, SBE, Felsefe ve Din Bilimleri Bölümü, Bursa, Türkiye, ORCID: 0000-0001-7305-8981

³ "Değer ne demek TDK Sözlük Anlamı" (Erişim 23 Ocak 2023).

⁴ Erol Güngör, *Değerler Psikolojisi Üzerine Araştırmalar* (İstanbul: Ötügen Neşriyat, 2010), 27.

ve ahlakın da kendi içerisinde kullanım yoluna gittiği bir kavram niteliği taşımaktadır. Tüm bunlar değer kavramını hayatın merkezinde yer tutan ve hayatı anlamlandırmaya yarayan bir argüman haline getirmektedir.⁵

Eğitim kavramı ise özellikle çocuk ve gençlerin toplum içerisinde yer edinebilmelerini sağlayan, kişilik gelişimine katkı sunan bir yardım ve terbiyedir.⁶ Her ne kadar tanımın içerisinde çocuklar ve gençlerden bahsedilmiş olsa da hayat boyu öğrenme ilkesi gereği eğitimin asıl muhatabı insandır. Bu nedenle eğitim, aynı zamanda, bireylerin ve toplumların bilincini yükselten, davranışları da iyi ve güzel olana yönlendiren bir etkinliktir.⁷

Günümüzde değerler eğitimi, gündemde fazlasıyla duran bir konudur. Bu konuya çokça önem verilmesinin en büyük sebeplerinden biri modern çağın insanının değerlere olan ihtiyacı ile ilgilidir. Son dönemlerde birlik ve birbirine bağımlılık ile tanımlanan farklı eğitim anlayışları gündeme gelmektedir. Bu anlayışlardan biri de değerler eğitimidir.⁸ Değerler eğitimi, özellikle bireysel, sosyal ve ulusal açıdan okul çağındaki çocuklarda bu tür bir eğitim vasıtasıyla davranışsal değişiklik gerçekleştirmeyi amaçlamaktadır.⁹

Günümüz gençlerinin en önemli sorunlarından biri özentilik halidir. Çocukluk dönemlerinde ilk rol modeller birinci dereceden anne ve baba, ikinci dereceden abi ve abla ya da üçüncü dereceden ailede hürmet gören dayı, amca, teyze ve hala gibi akrabalar olmaktadır. Bu tür kişilerin rol model alınması, yapacakları bazı yanlış tutumların da çocuklar tarafından benimsenmesine neden olmaktadır. Ergenlik dönemi ve ilk gençlik yıllarında ise özenme ve rol model alma durumu ilgi kişinin ilgi duyduğu alana göre değişmektedir. Sinema yıldızları, şarkıcılar, mankenler, futbolcular veya günümüzde daha çok revaçta olan youtuberler bu boşluğu doldurmaktadır. Bu tür rol modellerinin de ahlaken uygunsuz tavırları gençlerimizde özentiyeye neden olabilmektedir. Yapılan yanlışlar sorgulanmamakta ve rol model alınan kişiler, rol model alan kişiler tarafından sorgulanamaz görülmektedir. Ancak değerler eğitiminin doğru bir şekilde verilmesi sonucunda çocuklar ve gençler yapılan yanlışları tespit edebilecek duruma geleceklerdir. Bu noktada değerler eğitiminin en önemli kazanımlarından biri bireye kişiye bağlı kalmaksızın doğruyu ve yanlışını birbirinden ayırabilme yetisini sunmasıdır. Bu durum muhakkak ki İslam'ın öğütlediği en temel erdemlerden ve değerlerden biridir. Zira Kuran-ı Kerim'in bir diğer ismi Furkan'dır ve bu kavram doğruyu ve yanlışını birbirinden ayırabilmek anlamına gelmektedir.

Değerler eğitimi çocuklarımızda doğruyu ve yanlışını ayırabilme yetisi getirdikten sonra rol model ihtiyacını Hz. Peygamber ile doldurmalıdır. Zira yukarıda da belirttiğimiz gibi kök değerlerin en uygun bir biçimde görüldüğü yaşam tarzı O'na aittir. Bir nevi O, kök değerlerin vücut bulmuş halidir. Hz. Peygamber'in ve aynı zamanda diğer peygamberlerin hayatları değerler eğitimine kaynaklık teşkil etmelidir. Allah'ın Kuran-ı Kerim'de emrettiği emirler ve yasaklar, değerler eğitiminin hedeflerini karşılamaktadır. Dolayısıyla çocuklar ve gençlerimiz tarafından değerlerin benimsenmesi, Allah'ın ve peygamberlerinin hedeflediği ahlaki ilkelerin benimsenmesi anlamına gelmektedir.

“Çevreme Duyarlıyım, Değerlerime Sahip Çıkıyorum Projesi” Milli Eğitim Bakanlığı, Gençlik ve Spor Bakanlığı ve Diyanet İşleri Başkanlığı tarafından gerçekleştirilen ortak bir projedir. Bu proje ile ilgili 2021 yılında iş birliği protokolü imzalanmıştır. İmzalanan protokolün amacı, “1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu’nda vurgulandığı gibi öğrencilerimizin ‘milli, ahlaki, insani, manevi ve kültürel değerlerimizi benimseyen, koruyan ve geliştiren’ fertler olmalarına, ayrıca çağın ve geleceğin becerileriyle donanmış, bu donanımı insanlık hayırına sarf edebilen, bilime sevdalı, kültüre meraklı ve duyarlı; milli, ahlaki, insani, manevi ve kültürel değerlerimizi kendi yaşantılarında inşa etmiş; akl-ı selim, kalb-i selim ve zevk-i selim sahibi, bedensel ve sosyal bakımdan dengeli bireyler olarak yetiştirilmesine katkı sağlamaktır.” olarak belirtilmektedir.¹⁰

Bu projenin genel amacı ise öğrencilerde değerler bilincinin oluşturmaktır. Proje kapsamında çeşitli oyun ve oyun malzemeleri ile fedakârlık, sevgi, saygı vb. kök değerlerin eğitimi verilmektedir. Bu amaç doğrultusunda şehrin yapı ve dinamiğine uygun etkinlikler gerçekleştirilmektedir.¹¹

Araştırmanın Konusu, Amacı ve Önemi

Günümüz eğitim hayatında öğrencilere yönelik hedeflenen önemli eğitim türlerinden biri de kuşkusuz değerler eğitimidir. Değerler eğitimi, öncelikle bireyi ve bireyden dolayı da toplumu ahlaken eğitmek amacındadır. "Ağaç

⁵ Mustafa Çoban, “Değerler Eğitimi ve Ahilik İlkeleri”, *Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 4/1 (2018), 88.

⁶ “eğitim ne demek TDK Sözlük Anlamı” (Erişim 23 Mart 2023).

⁷ Hayati Hökelekli, *Değerler Psikolojisi ve Eğitimi* (İstanbul: Timaş Yayınları, 2013), 205.

⁸ Mustafa Köylü, “Değerler Eğitimi: İnsan Onuru ve Sorumlulukları”, *Hız. Peygamber ve İnsan Onuru* (Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2013), 140-141.

⁹ Çoban, “Değerler Eğitimi ve Ahilik İlkeleri”, 88.

¹⁰ Milli Eğitim Bakanlığı-Diyanet İşleri Başkanlığı-Gençlik Spor Bakanlığı, *Çevreme Duyarlıyım, Değerlerime Sahip Çıkıyorum Projesi İşbirliği Protokolü* (Ankara, y.y, 2021), 3.

¹¹ Milli Eğitim Bakanlığı-Diyanet İşleri Başkanlığı-Gençlik Spor Bakanlığı, *Çevreme Duyarlıyım, Değerlerime Sahip Çıkıyorum Projesi Çalıştay Raporu* (Ankara, y.y, 2021), 11.

yaşken eğilir." atasözüne binaen özellikle ilköğretim çağındaki öğrencilere yönelik gösterilen eğitimde, çocuklar tarafından kök değerlerin benimsenmesi amaçlanmaktadır. Bu eğitimin içeriğinde üzerinde fazlasıyla durulan kavramlar ise "sevgi, saygı, yardımseverlik, sorumluluk, dürüstlük, özdenetim, adalet, vatanseverlik, sabır ve dostluk" kavramlarıdır. Ayrıca "fedakârlık, şefkat vb." kavramlar da bu eğitimin amacına yönelik kazanımları oluşturmaktadır.

Çevreme Duyarlıyım, Değerlerime Sahip Çıkıyorum Projesi öğrencilerin milli ve manevi anlamda değerlerine sahip çıkan bireyler olmasını hedefleyen bir projedir. Bu kapsamda projenin bir örneğinin gerçekleştiği Zonguldak ilinde bu projenin, öğretmenler ve öğrencilerin velileri kapsamında nasıl karşılandığı hususu araştırmamızın konusunu oluşturmaktadır. Araştırmamızda öğrencilerin bu projeye olan yaklaşımının öğretmenler ve öğrenci velileri üzerindeki etkileri ortaya konulmaya çalışılacaktır. Bu doğrultuda çalışmamız, projenin öğrenci dışı etkilerini ortaya koyacaktır. Projeye getirilecek olan eleştiriler ve öneriler ise projenin öğrenci, öğretici ve öğrenci velisi ayağındaki eksikliklerini gidermeye ve devamlılığı sağlanacak unsurlara yönelik bir tespit konumunda olacaktır.

Bu durum çalışmasının amacı değerler eğitiminin faydası ve sürdürülebilirliği noktasında Diyanet İşleri Başkanlığı, Milli Eğitim Bakanlığı ve Gençlik ve Spor Bakanlığı tarafından uygulamaya konulan Çevreme Duyarlıyım, Değerlerime Sahip Çıkıyorum projesinde görev alan öğretici ve eğitim alan öğrenci velilerinin, bu programın devamlılığına, işlevselliğine ve karşılaşılan sorunlara dair deneyimlerini ortaya koymaktır. Bu ana amaç kapsamında araştırmanın alt amaç soruları şu şekildedir:

a) Öğreticilere yönelik

- ✓ “Çevreme Duyarlıyım, Değerlerime Sahip Çıkıyorum Projesi”ne katılma sebepleriniz nelerdir?
- ✓ “Çevreme Duyarlıyım, Değerlerime Sahip Çıkıyorum Projesi”ne katılan aile ve öğrencilerin ilgisi hakkındaki düşünceleriniz nelerdir?
- ✓ “Çevreme Duyarlıyım, Değerlerime Sahip Çıkıyorum Projesi”nde karşılaştığınız sorunlar nelerdir?
- ✓ “Çevreme Duyarlıyım, Değerlerime Sahip Çıkıyorum Projesi”nin işlevsel olduğunu düşünüyor musunuz? Bu projenin devam etmesi gerektiğini düşünüyor musunuz?
- ✓ “Çevreme Duyarlıyım, Değerlerime Sahip Çıkıyorum Projesi”ne yönelik öneri ve beklentileriniz nelerdir?

b) Velilere Yönelik

- ✓ “Çevreme Duyarlıyım, Değerlerime Sahip Çıkıyorum Projesi”ne çocuğunuzu gönderme sebebiniz nedir?
- ✓ “Çevreme Duyarlıyım, Değerlerime Sahip Çıkıyorum Projesi”nin faydalı olduğunu düşünüyor musunuz? Projeye başlamadan önce ve proje sonrası çocuklarınızda gözlemlediğiniz değişiklikler nelerdir?
- ✓ “Çevreme Duyarlıyım, Değerlerime Sahip Çıkıyorum Projesi”nde karşılaştığınız sorunlar nelerdir?
- ✓ “Çevreme Duyarlıyım, Değerlerime Sahip Çıkıyorum Projesi”nin devam etmesi gerektiğini düşünüyor musunuz?
- ✓ “Çevreme Duyarlıyım, Değerlerime Sahip Çıkıyorum Projesi”ne yönelik öneri ve beklentileriniz nelerdir?

Literatürde değerler eğitimi noktasında fazlasıyla çalışma mevcuttur. Bu çalışmalarda değerler eğitimi çok farklı alanlar içerisinde değerlendirilmiştir. Örneğin Akyol, aile birimini değerler eğitimi kavramı üzerinden değerlendirmiştir. Bu çalışma ile Akyol, aile fertlerinin birbirlerine nasıl yaklaşması gerektiği ve çocuklarına karşı nasıl bir eğitim verilmesi gerektiğini değerler üzerinden tartışmıştır.¹² Değerler eğitimi aile üzerinden değerlendiren bir çalışma da Dilmaç ve Şimşir ikilisine aittir. İkisinin yayımladığı bu çalışma ise ailenin nasıl bir yapıda olması gerektiği ve çocuklara yaş gruplarına göre nasıl bir değerler eğitimi verilmesi gerektiği hususunda bilgi vermektedir. Bu konuda özellikle ebeveyn tutumlarına değinmektedirler.¹³ Aile ortamının ve çocuk gelişimini önemini değerler eğitimi üzerinden anlatan bir çalışmada Köylü'ye aittir. Köylü bu çalışmada özellikle rol model ilkesine dikkat çekmektedir.¹⁴

Değerler eğitimine konu olan birçok kök değerlerin ahilikte de var olduğunu görmekteyiz. Bu nedenle ahilik teşkilatı üzerine yapılan bazı çalışmalar, değerler eğitimi üzerinden değerlendirilmiştir. Bu konuda Çoban, ahilik teşkilatının ilkelerini değerler eğitimi üzerinden yorumlamıştır. Örneğin “makam ve mevki sahibi iken tevazu sahibi olmak”

¹² Aygün Akyol, “Ailede Değerler Eğitimi -İslam Ahlak Felsefesi Açısından Bir Okuma”, *Değerler ve Eğitimi - II*, ed. Recep Kaymakcan vd. (İstanbul: Değerler Eğitimi Merkezi, 2015), 491-512.

¹³ Bülent Dilmaç - Şimşir, “Ailede Değerler Eğitimi”, *Değerler Bilançosu Dil, Din, Eğitim, Edebiyat, İktisat, İletişim, Kamu*, ed. Hasan Hüseyin Bircan - Bülent Dilmaç (Çizgi Kitapevi, ts.), 269-287.

¹⁴ Mustafa Köylü, “Değerler Eğitiminde Ailenin Fonksiyonu”, *Aile ve Eğitim -Tartışmalı İlmi Toplantı-* (İstanbul, 2010), 227-260.

ilkeleri "alçakgönüllülük" değeri ile "hakkı korumak" ilkesi "dürüstlük" değeri ile "işinde ve hayatında doğru ve güvenilir olmak" ilkesi "özgüven" değeri ile eşdeğer görülmüştür.¹⁵ Kaya ise hazırladığı çalışmada özellikle fütüvvetnamelerde geçen ilkeler ile değerleri karşılaştırmıştır.¹⁶ Fütüvvetnamelere göre ahilik teşkilatı ile değerler eğitimi inceleyen bir çalışma da Altındaş ve Doğan ikilisine aittir. Bu çalışmada ahilik teşkilatının eğitime verdiği önem, ilkeler ve değerler tartışılmıştır.¹⁷ Aynı zamanda Kaya'nın "Toplumda ve Kamuda Değerler Eğitimi: Ahilik"¹⁸ ve Özden'in "Türk Kültüründe Bir Değerler Eğitim Kurumu Olarak Ahilik"¹⁹ adlı çalışmaları, değerler eğitiminin ahilik teşkilatı ile olan ilişkisini ortaya koyan çalışmalara örneklik teşkil etmektedir.

Değerler eğitimi, belli gruplar üzerinde yapılan çalışmalara da konu olmuştur. Örneğin Köycü, değerler eğitimi algısını Bartın Üniversitesi Eğitim Fakültesi DKAB öğrencileri üzerinden değerlendirmiştir. Çalışmada öğrencilere ahlak ve değerler noktasında sorular sorulmuş ve görüşleri alınmıştır.²⁰ Karasu ise değerler eğitimi uyarınca "ayın değeri" olarak uygulanan projenin Muş ili örnek alınarak öğretmenler tarafından değerlendirilmesini çalışmıştır. Bu çalışma her ay belirlenen bir değer üzerine yapılan çalışmalar üzerine öğretmenlerin olumlu ve olumsuz düşüncelerini, öneri ve beklentilerini kapsamaktadır.²¹ Aynı zamanda Arpacı'nın DKAB öğretmen adaylarına yönelik,²² Kaymakcan ile Meydan ikilisinin de bizzat DKAB öğretmenlerine ve programlarına yönelik değerler eğitimi çalışması mevcuttur.²³

Özdaş, Demir ve Oral üçlüsünün hazırladığı "Değerler Eğitimi Projesinin İncelenmesi: Batman İli Örneği" adlı çalışma literatür için önemlidir. Bu çalışmada 2017-2018 yılında Batman'da İl Milli Eğitim Müdürlüğü'nün ortaokullarda yürüttüğü değerler eğitimi projesi konu olarak alınmıştır. Çalışmada öğretmenlerin, projeyi bireysel ve toplumsal alanda yararlı bulduğu, hazırlanan değerler eğitimi panolarının genellikle etkili görüldüğü, bu panoların öğretmen, öğrenci ve veliler tarafından hazırlandığı, pano resimlerinin genellikle bilgisayar ortamında hazırlandığı ve elle çizildiği gibi bulgular kayda geçirilmiştir. Çalışma, projenin bireysel manada ahlakilik üzerinden öğrencide bir gelişme gösterdiğini, toplumsal alanda ise toplumsal yardımlaşmayı ön plana çıkardığını ifade etmektedir.²⁴

Kılıç ve Babayiğit ikilisinin hazırladığı "İlkokul Öğrencilerinde Kaybolan Değerler" adlı çalışmada özellikle 5 değer ön plana çıkmaktadır. Bu değerler saygı, sevgi, sosyalleşme, benmerkezcilik ve sorumluluktur. Yapılan araştırmaya göre ilkokul öğrencilerinde saygıda ve sevgide azalma olduğu, çocukların sosyalleşmede özellikle teknolojik nedenlerle problemler yaşandığı, öğrencilerin benmerkezcisi olduğu ve paylaşım duygularının yok olduğu ve aynı zamanda sorumluluk bilincinde azalma olduğu tespit edilmiştir.²⁵

Kuloğlu, Yaşar ve Özer üçlüsünün hazırladığı "Okul Öncesi Öğretmenlerinin Değerler Eğitimiyle İlgili Görüşleri" adlı çalışmada öğretmenlerin değerler eğitiminin okul öncesinde mutlaka verilmesi gerektiği görüşünün yanında eğitimin her aşamasında verilmesi gerektiği ifadesi de yer almaktadır. Çalışmadaki öğretmenler, değerler eğitiminin bireye ve topluma katkısının olduğunu da düşünmektedir. Öğretmenler tarafından kazandırılması gereken değerler noktasında ise sevgi, saygı ve hoşgörü kök değerleri ön plana çıkmaktadır. Çalışmada kazandırılması zor olmayan değerler sıralamasında sevgi ilk sırayı alırken, kazandırılması zor olan değerler sıralamasında ilk sırayı sabır almaktadır.²⁶

Uzuner ise hazırladığı "Değerler Eğitimine İlişkin Sınıf Öğretmenlerinin Görüşleri" adlı çalışmada kişilik ve karakter gelişiminin değerler eğitimi açısından önemini ifade etmektedir. Çalışmada değerler eğitiminde yaşanan

¹⁵ Çoban, "Değerler Eğitimi ve Ahilik İlkeleri", 87-102.

¹⁶ Umut Kaya, "Değerler Eğitiminde Bir Meslek Teşkilatı: Ahilik", *Değerler Eğitimi Dergisi* 11/26 (2013), 41-69.

¹⁷ Ayten Altıntaş - Hanzade Doğan, "Osmanlı Esnaf Tabibinin Ahlak Eğitimi ve Değerleri (Fütüvvetnamelere Göre)", *Türk Dünyası Araştırmaları* 146 (2003), 59-83.

¹⁸ Fatih Kaya, "Toplumda ve Kamuda Değerler Eğitimi: Ahilik", *Ahilikte İş ve Ticaret Ahlakı Sempozyumu*, ed. Mehmet Tıraşçı - Mustafa Said Akdoğan (Sivas, 2018), 305-320.

¹⁹ Ömer Özden, "Türk Kültüründe Bir Değerler Eğitim Kurumu Olarak Ahilik", *Uluslararası Sempozyum, İnsani Değerlerin Yeniden İnşası (19-21 Haziran 2014 Erzurum)* (Erzurum: Atatürk Üniversitesi Yayınları, 2015), 3/121-140.

²⁰ Erdoğan Köycü, "Bartın Üniversitesi Eğitim Fakültesi İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Eğitimi Bölümü Öğrencilerinde Ahlak ve Değerler Eğitimi Algısı", *Eğitimde Gelecek Arayışları: Dünden Bugüne Türkiye'de Beceri, Ahlak ve Değerler Eğitimi Uluslararası Sempozyumu* (Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, 2016), 1/693-714.

²¹ Tecelli Karasu, "Değerler Eğitimi Kapsamında Uygulanan 'Aydın Değeri' Adlı Projenin Öğretmenlerce Değerlendirilmesi -Muş il Örneği-", *Uluslararası Sempozyum, İnsani Değerlerin Yeniden İnşası (19-21 Haziran 2014 Erzurum)* (Erzurum: Atatürk Üniversitesi Yayınları, 2015), 1/221-236.

²² Mücahit Arpacı, "Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmeni Adaylarının Değer ve Değerler Eğitimine İlişkin Görüşleri", *Dinbilimleri Akademik Araştırma Dergisi* 13/2 (2013), 205-228.

²³ Recep Kaymakcan - Hasan Meydan, "Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Programları ve Öğretmenlerine Göre Değerler Eğitimi", *Değerler Eğitimi Dergisi* 9/21 (2011), 27-54.

²⁴ Faysal Özdaş vd., "Değerler Eğitimi Projesinin İncelenmesi: Batman İli Örneği", *Siirt Eğitim Dergisi* 1/1 (2021), 56-72.

²⁵ Durmuş Kılıç - Özgür Babayiğit, "İlkokul Öğrencilerinde Kaybolan Değerler", *International Journal Of Eurasian Education And Culture* 3 (2017), 81-92.

²⁶ Ayşenur Kuloğlu vd., "Okul Öncesi Öğretmenlerinin Değerler Eğitimiyle İlgili Görüşleri", *Atatürk Üniversitesi Kâzım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi* 43 (2021), 171-186.

sıkıntılar noktasında ilk sırayı aile kaynaklı sıkıntılar alırken materyal eksikliği de verilen cevaplardan biri olarak dikkat çekmektedir.²⁷

Berrin Sarıtuğ ise “Üniversite Gençliğinin Din ve Değerler Eğitimi Açısından Sosyal Medya Deneyimi (Bursa Uludağ Üniversitesi)” adlı doktora tezi çalışmasında birçok değeri ele almaktadır. Üniversite öğrencileri ile yapılan görüşmelerde sosyal medyanın liyakat değerinin önemini kaybedilmesinde önemli bir rolü olduğu ifade edilmektedir. Verilen ifadelerle göre sosyal medya vasfı olmayan insanlar tarafından kullanılmakta ve insanlar tarafından devletteki işinin halledilmesi amaçlanmaktadır. Özgürlük kavramında ise öğrenciler sosyal medyayı özgür olabilmek ve özgürce kullanabilmek için kullandıklarını belirtse de paylaşımlara yapılan hakaretler ve linç hareketlerinden dolayı özgür olamadıklarını ifade etmektedirler. Sosyal medyanın kullanım sebeplerinden biri olarak gösteriş görülmektedir. Kimi insanlar dindar, sosyal duyarlılığa sahip ve iyi bir insanmış gibi görünebilmek için kimi insanlar ise mutlu ve sosyal sorumluluk sahibi görünmek için sosyal medyayı kullanmaktadırlar. Aynı zamanda öğrenciler adaleti zedelenmiş bir değer olarak görmekte ancak adalet aramak için sosyal medyayı kullandıklarını belirtmektedirler. Yardımseverlik noktasında faydalı olabilmek düşüncesi de sosyal medyayı kullanmaya iten bir durum olarak öne çıkmaktadır. Doğal afetler, eğitime destek ve hayvan hakları gibi konular öğrencilerin sosyal medyayı kullanmalarını sağlamaktadır. Ancak yardımın yerine ulaşamayacağı endişesini taşıyan öğrenciler de mevcuttur. Çalışmada dikkat çeken değerlerden biri de sabırdır. Öğrenciler sabır değerinin en çok tüketilen değer olduğunu ifade etmektedirler.²⁸

Bizim değerler eğitimi üzerinden hazırladığımız bu çalışma ise literatürdeki diğer bazı çalışmalara göre birtakım benzerlikler gösterse de bu benzerlikler diğer çalışmaların ihtiva ettiği içerikler üzerinedir. Hazırladığımız bu çalışma, diğer bazı çalışmalardaki gibi belli bir grubu ve belli bir ili kapsamaktadır. Muhteva olarak çalışmaya katılım gösterenler ile soru-cevap şeklinde öneri ve beklentiler çalışmaya dâhil edilmiştir. Ancak bu çalışma, değerler eğitimi ülkemizde ilk defa 2022-2023 eğitim öğretim dönemi içerisinde gerçekleştirilen “Çevre Duyarlıyım, Değerlerime Sahip Çıkıyorum Projesi” kapsamında değerlendirilmektedir. Bu proje ile ilgili daha önce yapılmış bir çalışmayla literatürde karşılaşmamıştır. Aynı zamanda sadece öğretici grubu değil, öğrenci velileri de bu proje içerisinde yer almıştır. Tüm bu nitelikleri ile çalışmamız özgün bir çalışmanın ürünü olduğunu göstermektedir.

YÖNTEM

Araştırmanın Modeli

Bu çalışmada nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Nitel araştırma, olayların ve olguların kendi ortamlarında gerçekçi ve bütüncül bir şekilde incelenmesine yönelik süreci ifade eder. Bu süreçte gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi nitel veri toplama yöntemleri kullanılır.²⁹ Çalışmada nitel araştırma tekniklerinden biri olan durum çalışması deseni kullanılmıştır. Durum çalışması, araştırmacının güncel bir durum hakkında detaylı ve derinlemesine bilgi topladığı nitel bir yaklaşımdır.³⁰ Bu çerçevede “Çevre Duyarlıyım, Değerlerime Sahip Çıkıyorum Projesi”nin işlevselliği, problem ve sorunları projede görev alan öğretici ve projeye katılan öğrenci velileri ile görüşme yapılarak gerçekçi ve bütüncül bir şekilde ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Çalışma Grubu

Araştırmada katılımcılar amaçlı örnekleme yöntemine göre belirlenmiştir. Amaçlı örnekleme “çalışmanın amacına bağlı olarak bilgi açısından zengin durumların seçilerek derinlemesine araştırma yapılmasına olanak tanıyan”³¹ bir örnekleme çeşididir. Bu çerçevede “Çevre Duyarlıyım Değerlerime Sahip Çıkıyorum Projesi”ne katılan öğretici ve öğrenci velilerinin deneyimleri derinlemesine incelenmek istenmiştir. Amaçlı örnekleme yoluyla araştırmamızda gönüllü olan 6 öğretici ve 7 öğrenci velisi olmak üzere toplamda 13 kişi ile yüz yüze görüşme yapılmıştır. Analiz kısmında kullanılmak üzere katılımcılar “Ö1-E-40” ve “K1-K-40” şeklinde kısaltılmıştır. Açıklaması; “1. Öğretici-Erkek-40 yaşında” ve “1. Katılımcı-Kadın-40 yaşında” şeklindedir. Detaylar Tablo 1’de incelenebilir.

²⁷ Neslihan Kadriye Uzuner, “Değerler Eğitimine İlişkin Sınıf Öğretmenlerinin Görüşleri”, *Pesa Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi* 5/2 (2019), 42-58.

²⁸ Berrin Sarıtuğ, *Üniversite Gençliğinin Din ve Değerler Eğitimi Açısından Sosyal Medya Deneyimi Bursa Uludağ Üniversitesi Örneği* (Bursa: Bursa Uludağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2021), 100-160.

²⁹ Ali Yıldırım - Hasan Şimşek, *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri* (Seçkin Yayıncılık, 2016), 41.

³⁰ John W. Creswell, *Nitel Araştırma Yöntemleri Beş Yaklaşımına Göre Nitel Araştırma ve Araştırma Deseni*, çev. Selçuk Beşir Demir - Mesut Bütün (Ankara: Siyasal Kitabevi, 2021), 99.

³¹ Şener Büyüköztürk vd., *Eğitimde Bilimsel Araştırma Yöntemleri* (Ankara: Pegem Akademi, 2021), 92.

Tablo 1: Katılımcıların Sosyo-Demografik Bilgileri

Katılımcılar	Yaş	Cinsiyet	Meslek	Eğitim Durumu
K1	36	Kadın	Ev Hanımı	Lise
K2	47	Kadın	Ev Hanımı	Ortaokul
K3	38	Kadın	Ev Hanımı	Lisans
K4	40	Kadın	Ev Hanımı	Lise
K5	30	Erkek		Lise
K6	40	Kadın	Ev Hanımı	Önlisans
K7	35	Erkek	Serbest Meslek	Lise
Ö1	30	Kadın	K.K.Ö	Lisans
Ö2	37	Erkek	K.K.Ö	Lisans
Ö3	31	Erkek	Din Hiz. Uzmanı	Lisans
Ö4	28	Erkek	İmam hatip	Lisansüstü
Ö5	38	Erkek	Öğretmen	Lisansüstü
Ö6	36	Erkek	Öğretmen	Lisans

Kısaltmalar: Ö1, Öğretici 1; K1 Kursiyer 1; KKÖ, Kur'an Kursu Öğreticisi

Veri toplama aracı

Araştırmamızda veri toplama aracı olarak yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Bu görüşme tekniğinde görüşmeyi yapan kişi önceden hazırladığı, sormayı planladığı soruları içeren bir görüşme formu hazırlar. Bununla birlikte görüşmeyi yapan kişiye görüşmenin akışına göre sonda sorular sorarak katılımcılardan cevapları açmasını ve detaylandırmasını isteyebildiği, görüşmeciyeye esneklik tanıyan bir tekniktir.³² Yapılandırılmış görüşmede amaç; elde edilen bilgiler arasında benzerlik ve farklılıkları ortaya çıkarmak, böylece elde edilen veriler arasında karşılaştırma yapmaktır.³³ Bu çerçevede yarı yapılandırılmış görüşme formu öncelikle uzmanlardan görüş alınarak hazırlanmış, daha sonra anlaşılmayan veya yanlış anlaşılan sorular alanında uzman kişilerin de değerlendirmesiyle tekrar üzerinden geçilerek düzeltilmiş ve son hali verilmiştir.

Verilerin analizi

Verilerin analizinde öncelikle ses kayıtları deşifre edilerek metne aktarılmıştır. Görüşmeler 10-15 dakika arasında sürmüştür. Yalnız öğrenci velilerinin ses kaydına izin vermemesi nedeniyle onlarla yapılan görüşmeler yazılı kaydedilmiştir. Yazıya aktarılan ses kayıtları, MAXQDA22 nitel veri araştırma programına yüklenmiş ve araştırmacı tarafından burada içerik analizi yapılarak ana tema ve alt tema şeklinde kategorize edilmiştir. Bir metindeki sözcüklerin belirli kurallar çerçevesinde oluşturulan kodlamalar ile daha küçük kategorilere ayrılması içerik analiz tekniği olarak tanımlanmaktadır.³⁴ İçerik analizinde yapılan işlem, benzer durumda olan verileri ortak kavram veya sınıflamaya tabi tutarak bir araya getirmektir. Böylece elde edilen veriler okuyucunun anlayabileceği şekilde tasnif edildiği gibi yorumlanması da daha sağlıklı olacaktır.³⁵ Bu çerçevede yapılan kodlamalar tema haline getirilmiş ve en son olarak da üst temalara ulaşılmıştır.

Araştırmaya İlişkin Etik Bilgiler

Araştırma için Bursa Uludağ Üniversitesi Araştırma ve Yayın Etik Kurulu'na görüşme sorularının etik açıdan değerlendirilmesi için başvuruda bulunulmuş ve 24.02.2023 tarihli 2023/02 oturum sayılı ve 5 No'lu kararla etik açıdan uygun bulunmuştur. Ayrıca 09.03.2023 tarihli 3527047 sayılı onayla Zonguldak İl Müftülüğünden araştırma yapabilmek için izin alınmıştır.

BULGULAR VE TARTIŞMA

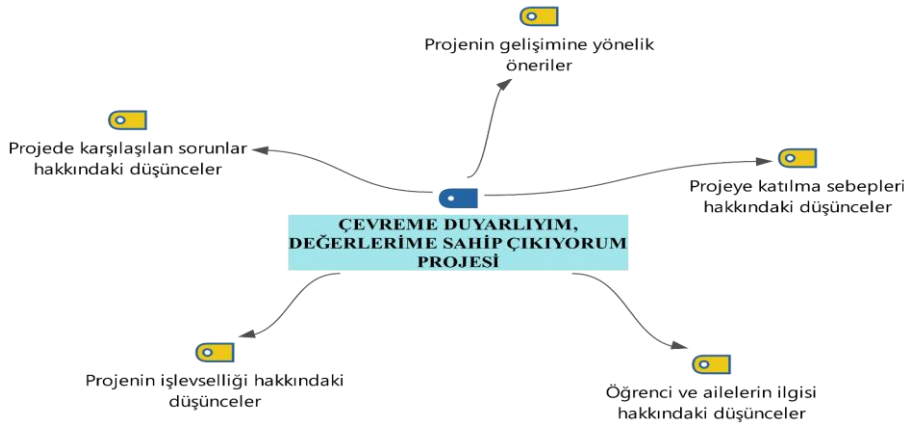
Araştırmaya katılan kişilerin "Çevreme Duyarlıyım, Değerlerime Sahip Çıkıyorum Projesi" konusundaki düşünceleri analiz edildiğinde karşımıza beş ana tema çıkmıştır. Bu temalar "projeye katılma sebepleri hakkındaki düşünceler", "öğrenci ve ailelerin ilgisi hakkındaki düşünceler", "projede karşılaşılan sorunlar hakkındaki düşünceler", "projenin işlevselliği hakkındaki düşünceler" ve "projenin gelişimine yönelik öneriler" (Şekil 1) şeklindedir.

³² Ayşe Nur Yüksel, "Nitel Bir Araştırma Tekniği Olarak: Görüşme", *Social Sciences Studies Journal* 54/6 (2020), 549.

³³ Yıldırım - Şimşek, *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*, 130.

³⁴ Büyüköztürk vd., *Eğitimde Bilimsel Araştırma Yöntemleri*, 258.

³⁵ Yıldırım - Şimşek, *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*, 242.

Şekil 1. Çevre Duyarlıyım, Değerlerime Sahip Çıkıyorum Projesine Dair Alt Temalar

Kod Sistemi	Öğrenci Velileri	Öğreticiler	TOPLAM
☐ ÇEVREME DUYARLIYIM, DEĞERLERİME SAHİP ÇIKIYORUM PROJESİ			0
☐ Projeye katılma sebepleri hakkındaki düşünceler	7	6	13
☐ Öğrenci ve ailelerin ilgisi hakkındaki düşünceler		6	6
☐ Projenin işlevselliği hakkındaki düşünceler	14	6	20
☐ Projede karşılaşılan sorunlar hakkındaki düşünceler	7	5	12
☐ Projenin gelişimine yönelik öneriler	7	6	13
Σ TOPLAM	35	29	64

Şekil 2. Çevre Duyarlıyım, Değerlerime Sahip Çıkıyorum Projesine Dair Kodlama İstatistiği

Çevre Duyarlıyım, Değerlerime Sahip Çıkıyorum Projesine Katılma Sebepleri Hakkında Öğretici/Öğrenci Velilerinin Düşünceleri

Araştırmaya katılan katılımcılar, projeye katılma sebeplerine dair ifadelerde bulunmuşlardır. Bu konuda öğrenci velilerinden bazıları çocuklarının sosyalleşmesi için bazıları da ahlaki değerleri kazanması için bu projeye katıldıklarını ifade etmektedir. K1, K2 ve K3 bu projeye çocuklarının sosyalleşmesi için katıldıklarını şu ifadelerle dile getirmektedir:

“Bu projeye çocuğumu göndermekteki en büyük sebepim onun sosyalleşmesini sağlamak. Proje bize Zonguldak ili içerisinde gezi yapma fırsatı sunmakta. Bu geziler neticesinde çocuğumun çevresini daha iyi tanıyacağını düşünüyorum. Elbette projenin bize sunduğu ahlaki ve kültürel değerlerin eğitimini de çocuğumu bu projeye göndermemdeki önemli etkenlerden biri olarak sayabilirim.” (K1-K-36)

“Bu projeye çocuğumu gönderme sebepim, çocuğumun bir süre teknolojiden uzaklaşıp sosyal hayata katılması ve aynı zamanda manevi ve ahlaki değerlerimizi öğrenmesi, insanlara sevgi ve saygı ile yaklaşması, paylaşmayı öğrenmesi ve güzel, iyi, ahlaklı bir birey olmasıdır.” (K2-K-47)

“Bu projenin çocuğumun sosyal gelişimi açısından yararlı olacağını düşünüyorum. Manevi, ahlaki, insani, kültürel değerlerimizi benimseyen, koruyan, geliştiren çocukların yetiştirilmesi toplumumuz için çok önemli. Projedeki hocalarımızdan her geçen gün farklı bir değerimizi yaşamalarını sağlamak bizlerin ve gelecek neslin en çok ihtiyaç duyduğu şeyler. Tüm bu amaçlar doğrultusunda çocuğumu projeye gönderme kararı aldım.” (K3-K-38)

K4, K5, K6 ve K7 bu konuda kültürel kimliğe sahip çıkmanın önemine binaen çocuklarını bu projeye dâhil ettiğini belirtirken Ö1 ve Ö4 bu konuda ahlaki değerleri ön plana çıkarmaktadır. Bu konudaki ifadeler şu şekildedir:

“Çocuğumun inanç ve kültürümüzden beslenerek büyümesini istiyorum. Maalesef günümüzde gerek televizyon, gerek medya ve sosyal medya aracılığı ile bizden olmayan bazı unsurlar bizlere empoze edilmeye çalışılıyor. Böyle bir durum çocuklarımızda özentiye neden olmakta. Kendi kimliğimiz ve kültürümüzü korumamız ve bu doğrultuda çaba göstermemiz gerekmektedir. Projenin bu amaca hizmet ettiğini düşündüğüm için çocuğumu bu projeye göndermek istedim.” (K4-K-40)

“Çocuğumun çevresine duyarlı ve ahlaklı olmasını istiyorum. Aynı zamanda geçmişini, örf ve adetlerini bilen, bilinçli ve topluma faydalı bir birey olmasını istiyorum. Bu proje ise bize kültürümüze ait değerleri bize sunmakta. Bu nedenle bu projeye çocuğumu gönderme kararı verdim.” (K5-E-30)

“Günümüzde milli ve manevi değerlerimizin ve aynı zamanda kültürel değerlerimizin tahribe uğradığını görüyoruz. Çocuklarımız bu değerleri ileriye taşıyacak olan değerlerimizdir. Projenin bu tür değerleri kapsadığını gördüğümüz ve çocuklarımızın da bu değerler ile yetişmesi gerektiğini düşündüğümüz için bu projeye katılma gereği duyduk.” (K6-K-40)

"Maalesef ki günümüzde kendi kimliğimizden, milli, manevi ve kültürel değerlerimizden uzak bir nesil yetişiyor. Bizden olmayan kültürler, gerek televizyon gerek internet üzerinden içimize girmeye başladı. Bu durum ise bizim çocuklarımızın bizden olmayan değerlere özenmesine neden oluyor. Bunun bir sonucu da kendi değerleri ile yetişen büyük neslin yani babalarımızın, dedelerimizin kendi değerleri ile büyümeyen çocukları ve torunları ile anlaşamaması, çatışma içine girmesidir. Böylece aile ortamından uzaklaşıyoruz. Toplumda maalesef ki dede-torun baba-evlat arasında sevgi ve saygı kalmıyor. Kendi değerlerine sahip çıkan bir birey olması için çocuğumu bu projeye gönderme kararı aldım." (K7-E-35)

"Çevreme Duyarlıyım Değerlerime Sahip Çıkıyorum Projesine katılım sağlamam için beni il müftülüğümüzden manevi danışman hocamız aradı, ÇEDES adında bir proje olduğunu gençlere faydalı olacağını ve katılmamız gerektiğini belirtti. Projenin içeriğine baktığımda öğrencilerimizin milli, manevi, ahlaki, insani ve kültürel değerlerimizi benimseyen bir proje olduğunu görünce öğrencilerimize bir nebze olsun faydalı olabilmek amacıyla projeye katıldım." (Ö1-E-30)

"Diyanet İşleri Başkanlığı'nın müftülüklerce yürütmüş olduğu bu proje çocuklarımıza yönelik kök değerler eğitimini amaçlayan bir projedir. Özellikle günümüzde gençlerin ahlaki anlamda yozlaştığını görmekteyiz. Kendilerine ahlaki anlamda rol model olacak yetişkinlerin varlığının da maalesef sayıca az olduğunu düşünüyorum. Bu düşünceme etken olan sebepler ise özellikle TV ve sosyal medyalarda yaşlarına uygun ve yaşlarından beklenen hareket ve düşüncelere sahip olmamasıdır. Bu jenerasyon ve bir önceki nesilden de elbette ahlaki değerlere sahip çıkan kimseler vardır. Ancak burada da kuşak farkı bulunmaktadır. Bu farkın olması çocuklarımızın rol model alması noktasında dezavantaj oluşturmaktadır. Yaşımın da getirdiği avantajlar ile çocuklarımıza örnek bir rol model çizebileceğimizi ve ahlaki anlamda kök değerleri onların zihinlerine yerleştirebileceğimize inanmaktayım. "Ağaç, yaşken eğilir." atasözünün anlamı iyi anlaşılmalıdır. Çocuklarımıza vereceğimiz ahlaki eğitim toplumun ihyasını sağlayacak önemli bir unsurdur. Ahlaksızlığın yerleşmesi için bu kadar mücadele varken ahlakın yeşermesi için de mücadele eden ve bu konuda sorumluluk alan birilerinin varlığı gereklidir. Bu duygu, düşünce ve hisler içerisinde bu projeye katılmak istedim." (Ö4-E-28)

Ö3 ve Ö5 çocuklarla iletişim kurmanın öneminden bahsederek bu gerekçeyi projeye katılma sebebi olarak sunmaktadır. Çocuklarla olan iletişimin önemi ise manevi değerler ile açıklanmaktadır. Çocuklara küçük yaştan itibaren verilecek olan değerler eğitimi, onların toplum içerisinde değerleri yaşatan ve yansıtan bireyler olmasında katkı sağlamak öğreticiler tarafından ulvi bir görev olarak nitelendirilmektedir:

"Diyanet İşleri Başkanlığı personeli olduğumdan beri üzerimdeki sorumluluğun bilincinde oldum. Görevimin sadece 5 vakit namaz kıldırmaktan öte, insanların özellikle de gençlerin gönüllerine dokunmaktı. Yıllarca çeşitli projeler ürettik, bazen başarılı bazen başarısız olduk. Dolayısıyla Başkanlığımız dahil olmak üzere 3 sacayağından oluşan bu projede olmam gerektiğini düşündüm. Çalışmak bizden muvaffakiyet Allah'tan." (Ö3-E-31)

"Bunun istihdam-ı İlahi olduğunu düşünüyorum. Bulduğum okulda iki din kültürü ve ahlak bilgisi öğretmeni var. Biri erkek, biri bayan. Erkek olan hoca katılmayı düşünmedi. Bayan hoca da çocuklarının küçük olması ve iş yükünün çok olması hasebiyle benim yapmamı istedi. Bu işte herhangi bir beklenti olmadan Allah'ın rızasını gözettiğim, çocukları yakından daha iyi tanıyabilmek ve maneviyat açısından desteklemeyi niyet ettiğim, misyonerlerin batıl davaları için durmadan çalışmasına mukabil bizim de gençlik için taşın altına elimizi koyma noktasında mecbur ve mükellef olduğumuz için kabul ettim." (Ö5-E-38)

Öğretici ve velilerin ifadeleri, projeye katılım gösterme konusunda ahlaki değerlerin önemli olduğunu göstermektedir. Veliler, çocuklarının ahlaki değerleri öğrenmesi ve ahlaki gelişimini sağlaması amacıyla projeye destek vermektedirler. Literatür çalışmalarına baktığımızda Köycü, yaptığı çalışmada DKAB öğrencilerinin en çok vurguladığı değer kavramlardan birinin ahlak olduğunu belirtmektedir.³⁶ Akyol da yaptığı çalışmada ahlak kavramına ithafta bulunmuş ve şehvet, öfke ve haz gibi ahlaki değerlerin olumsuz tarafını çalışmada açıklamıştır.³⁷ Arpacı da bu konuda öğretmen adaylarının önemli gördüğü değerleri açıklarken adalet ve dürüstlük gibi ahlaki değerlere başvurmuştur.³⁸ Özdaş ve arkadaşlarının hazırladığı çalışmada ise değerler eğitiminin bireysel ve toplumsal alanda yararlı görüldüğü belirtilmiştir.³⁹ Çalışmamızda ise sosyalleşme kavramına dikkat çekilmiştir. Yalnız kalmayan, çevresi ile iletişim sağlayan insanlar, ortamın ahlaki değerlerini daha rahat benimseyecektir. Veliler, bu sebeple ahlaki değerlerin kazanımında çevre ile olan iletişime yani sosyalleşmeye önem vermektedir. Sosyalleşme kavramının ön planda olmasını sağlayan düşüncelerden biri de projenin Zonguldak ili içerisinde öğrencilerin şehri tanımaları için gezi yapma fırsatı sunması olduğu görülmektedir. Teknolojinin

36 Köycü, "Bartın Üniversitesi Eğitim Fakültesi İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Eğitimi Bölümü Öğrencilerinde Ahlak ve Değerler Eğitimi Algısı", 1/698.

37 Akyol, "Ailede Değerler Eğitimi -İslam Ahlak Felsefesi Açısından Bir Okuma", 495-501.

38 Arpacı, "Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmeni Adaylarının Değer ve Değerler Eğitimine İlişkin Görüşleri", 251.

39 Özdaş vd., "Değerler Eğitimi Projesinin İncelenmesi: Batman İli Örneği", 61.

çocukların sosyalleşmesine verdiği zarar da bu konuda önem arz etmektedir. Zira çocuklarda görülen teknoloji bağımlılığı, çocukların çevresi ile olan iletişimini olumsuz etkilemektedir. Bu olumsuz etkinin neticesinde veliler tarafından çocuklarını bu zararlı tahribattan kurtarmak bu projenin çok önemli olduğu dile getirilmektedir. Çalışmamızda aynı zamanda kültürel kimlik kavramı da göze çarpmaktadır. Kültürel kimlik özellikle milli ve manevi değerler üzerinden anlaşılmaktadır. Veliler, öğrencilerini yabancı bir toplumun değerleriyle değil kendi toplumunun değerleri ile yetiştirmek istemektedirler. Teknoloji olgusu burada da karşımıza çıkmaktadır. Çünkü veliler, yabancı değerlerin toplumumuz içerisine girmesinde ve çocuklar tarafından benimsenmesinde internet ve sosyal medya gibi araçları sorumlu tutmaktadırlar. Her iki katılımcı grubun ahlaki değerleri aynı zamanda kültürel değer veya milli bir değer olarak ifade ettiğini görmekteyiz. Yabancı değerler daha çok ahlaki değerlere karşı görüldüğünden dolayı ahlaki değerlere sahip çıkmak, kültürel değerlere ve aynı zamanda milli değerlere de sahip çıkmak anlamına gelmektedir. Çalışmadaki verilere göre değerler eğitimi bireysel anlamda ahlaklı bir birey yetişmesinde büyük bir role sahiptir. Bu alanda var olan literatür çalışmalarını tararken bahsettiğimiz çalışmalardan biri olan Arpacı, değerlerin bireyi merkeze alan tanımlarından birinin bireyin din, kültür, gelenek ve göreneklere uygun davranması olduğunu belirtmiştir.⁴⁰ Aynı zamanda Çoban, Ahilik teşkilatının değerler üzerinden yaptığı çalışmada ahilerin sanat ile beraber kültüre de destek verdiğini ifade etmiştir.⁴¹

Çevreme Duyarlıyım, Değerlerime Sahip Çıkıyorum Projesine Katılan Aile ve Öğrencilerin İlgisi Hakkında Öğreticilerin Düşünceleri

Katılımcılardan Ö1, Ö2, Ö5 ve Ö6 öğrencilerin ilgilerinin güzel olduğu yönünde görüş beyan etmektedir. Bu ilginin oluşmasında ise öğrenci ile öğretmenler arasında yakalanan uyum ve gerçekleşen bağ önem arz etmektedir. Bunun yanı sıra akran ilişkisinin de üst düzeye çıkması öğrencilerin kendi yaşlıları ve büyükleriyle kurduğu iletişimin sağlıklı olmasına neden olmaktadır. Bu konudaki ifadeler şu şekildedir:

“Çevreme Duyarlıyım, Değerlerime Sahip Çıkıyorum Projesi’ne katılan öğrencilerimiz projemize gayet ilgiler, katılım sayısı güzel, öğrencilerimizin çoğu mutlu ve zorlamadan içlerinden gelerek derslerimize katılım sağlıyorlar. Projeye iki okulla katılım sağladık, okulumuzdan bir tanesinin katılımı çok güzel ve dolu dolu geçiyor, diğer okulumuzda da katılım yeterli. Gün geçtikçe öğrencilerimizin ilgi ve alakalarının daha da artacağına inanıyorum.” (Ö1-E-30)

“Projede yer alan öğrencilerimiz çok heyecanlı ve mutlu bir şekilde proje etkinliklerine katılım sağlıyorlar. Haftada dört saat olan etkinliklerimizi cazip hale getirmek için hem öğretmenlerimiz hem de liderlerimizle birlikte istişarelerde bulunup uyumlu bir şekilde yol alıyoruz. Bu projenin bizi memnun eden tarafı ise öğrenciler ile aramızda sempatik bir bağın oluşması. Çocuklarının böyle bir projeye katılımından dolayı, velilerin tamamına yakını mutlu, memnun ve müteşekkirdiğini dile getiriyor.” (Ö2-K-37)

“Öğrenciler, projeyi çok sevdi. Okul dışında arkadaşları ile bir araya gelmek, cami, müze, mağara vb. geziler yapmak, parkta ve camide oyunlar oynamak; çevreyi temiz tutmak, sıfır atık, paylaşmak vb. etkinlikler yapmaktan dolayı çok mutlular. Bazıları mezun oluncaya kadar devam etmesini istiyor. Aileler de son derece memnun. Çocuklarının okul dışında bu tür faaliyetlere katılmasının çocuklar üzerinde olumlu etkiler bıraktığını, onların kaliteli zaman geçirdiğini, olumlu davranışlar kazandığını, maneviyatlarının ilerlediğini, sosyal medyadan uzaklaştığını belirttiler. Hatta kendilerine yönelik de bu tür faaliyetlerinin yapılması talep ettiler.” (Ö5-E-38)

“Öğrenci ve velilerimiz bu projeye oldukça fazla ilgi gösterip destek oldular. Sürekli olumlu geri bildirimler ve teşekkürler alıyoruz. Öğrenci ve velilerimiz gayet memnunlar.” (Ö6-E-36)

Ö3 bu konuda öğrencilerin bu proje ile rahatladığını ve değişik etkinlikler ile uğraştığını söylerken, Ö4 ise bu konuda projenin öğrenciler tarafından benimsenen değerlerin dışavurumunu oluşturduğunu ifade etmektedir:

“Tarihten günümüze Maneviyatın boşluğu asla doldurulamamıştır. İnsanlar kendilerindeki maneviyat boşluğunu gördükçe çocuklarının manevi anlamda donanımlı birer birey olmalarını istiyor. Bu sebeple içinde Diyanet İşleri Başkanlığı’nın bulunduğu projelere sıcak bir yaklaşım sergiliyorlar. Öğrenciler eğitim dönemleri boyunca yoğun bir tempo içerisinde. Eğitimler, kurslar, ödevler içinde kalan çocukların, tabiri caizse kafalarını kaşıyacakları vakitleri yok. Bu yoğun tempoda okul dışında bir faaliyette bulunmak onlara nefes aldırıyor. Projeyi özellikle rahatlama ve değişik etkinliklerde bulunma açısından önemsediklerini düşünüyorum.” (Ö3-E-31)

“...Şu husus burada çok önemlidir. Bazı değerlere sahip olan öğrenciler akıl veya mahalle ortamında bu değerlerini ifade etmekte çekiniyorlar. Bunun nedeni yadırganma korkusu. Ancak benimsedikleri değerleri, başkalarının da benimsediğini ve bundan çekinmediklerini gördüklerinde kendileri de artık korkusuzca o değerleri

⁴⁰ Arpacı, “Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmeni Adaylarının Değer ve Değerler Eğitimine İlişkin Görüşleri”, 217.

⁴¹ Çoban, “Değerler Eğitimi ve Ahilik İlkeleri”, 93.

savunmaktadır. Bu projenin, aynı zamanda öğrencilerin içlerinde olan ancak dışarıya yansıtmakta zorlandıkları bazı değerlerin dışavurumu olarak öğrenciler tarafından benimsendiğini söyleyebilir.” (Ö4-E-28)

Literatürde genellikle öğrencilerin veya öğretmenlerin önem verdiği değerler üzerinden araştırmalar yapıldığı ya da bu değerlere verilen önemin bulguları üzerine çalışmaların olduğu görülmektedir. Değerler eğitiminin öğrenciler üzerindeki etki ve sonuçları da araştırmalara konu olmuştur. Örneğin Özdaş ve arkadaşlarının yaptığı çalışmada bireysel ve toplumsal anlamda hangi değerlerin ön planda tutulduğu⁴², Ercan ve Kula tarafından yapılan çalışmada sınıf öğretmenlerinin “insan onuru ve toplumsal değerlerinin” daha üst seviyede olduğu⁴³, Kılıç ve Babayiğit ikilisinin hazırladığı çalışmada ise saygı, sevgi, sosyalleşme, benmerkezcilik ve sorumluluk olmak üzere özellikle beş değer ön plana çıktığı görülmektedir.⁴⁴ Çalışmamızda ise aile ve öğrencilerdeki ilgiler, öğretmenler üzerinden ele alınmıştır. Elde ettiğimiz veriler, projenin okul dışında olması nedeni ile çocuklar tarafından farklı bir etkinlik olarak görülmektedir. Proje, bu şekilde öğrenciler tarafından benimsenen ve içselleştirilen değerlerin, çevresine yönelik dışavurumunu sağlamaktadır. Bizi bu sonuca iten en önemli etken öğrencilerin okul saatleri ve derslerinin çocuklar üzerinde olumsuz bir baskıya neden olduğunun ve çocukların bu baskıdan kurtulmak için farklı etkinliklere yöneldiğinin belirtilmesidir. Çocukların bu farklı etkinliklere yönelme eğilimi ise proje tarafından karşılanmaktadır. Öğrenciler kendi iç dünyasında birtakım değerler barındırmaktadırlar. Ancak sosyal baskı, çocuklardaki bu değerlerin dışarıya yansımada engel teşkil edebilir. Proje ise çocukların iç dünyasında barındırdıkları değerlerin başkaları tarafından da barındırıldığını, bu değerlere sahip çıkıldığını ve kendisi ile aynı düşüncede olan insanların var olduğunu göstermektedir. Çocukların bu şekilde benimsedikleri değerler, eyleme dönüştüğü ve diğer çocuklar tarafından örnek alındığı zaman veliler tarafından ortaya atılan kültürel kimlik kavramının önemi daha çok ortaya çıkmaktadır.

Çevreme Duyarlıyım, Değerlerime Sahip Çıkıyorum Projesinin İşlevselliği Hakkında Öğretici/Öğrenci Velilerinin Düşünceleri

Katılımcıların projenin işlevselliğe yönelik ifadelerine bakıldığında K1, K3, K4, K6 ve K7 projenin çocukların iletişim kurma yetisindeki olumlu ilerleyişi neticesinde projenin devam etmesi gerektiğini belirtmektedir.

“Evet, düşünüyorum. Çocuğumun çevreye, arkadaşlarına, öğretmenlerine karşı çabuk bir iletişim kurma özelliği geliştirdiğini gördüm. Aynı zamanda bizlerle, kardeşleriyle, komşu çocuklar ve okul arkadaşlarıyla arasındaki paylaşma duygusunda da ilerleme olduğunu görmekteyim.”

“Kesinlikle devam etmesini isterim. Sadece 1 yıl sürmemesi gerektiğini düşünüyorum.” (K1-K-36)

“Faydalı olduğunu düşünüyorum. Arkadaşlarıyla ilişkilerinde daha çekingendi. Biraz özgüvenli olmayı öğrenmiş. Her hafta farklı temel değerlerimizi öğrendiği için faydalı olduğunu düşünüyorum. Gezerek, eğlenerek, uygulayarak öğreniyorlar.”

“Devam etmesi gerektiğini düşünüyorum. Çünkü çocuklar eğlenceli ve kaliteli zamanlar geçiriyorlar. Tablet ve telefondan uzaklaşmaları açısından da faydalı oldu. Bu proje ile toplumumuzun ayakta kalmasını sağlayan hoşgörü, yardımlaşma, paylaşmayı bilen, dürüst, erdemli, iyi ve mutlu çocuklar yetiştirmeye çalışıyorlar. Aynı zamanda çevreye duyarlı ve hayvanları koruyan bir birey hedefliyorlar.” (K3-K-38)

“Evet, öğrendiklerini nesilden nesile aktaracaklarını ve değerlerimizi, örf, adet ve geleneklerimizi koruyarak yaşatacakları için faydalı olduğunu düşünüyorum. Projeye başlamadan önce biraz içe kapanık ve çekingendi. Projeye başladıktan sonra sosyalleşti. Yetenek, ilgi alanı ve hobilerinin farkına vardı. Sokak hayvanlarına ve çevresine karşı daha duyarlı oldu.”

“Her çocuğum eğlenerek öğrendiği, arkadaşlarıyla iyi vakit geçirdiği, telefon ve bilgisayarlardan uzak kaldığı için çocuğumun devam etmesi gerektiğini düşünüyorum.” (K4-K-40)

“Faydalı olduğunu düşünüyorum. Öğretmenleri ile karşılıklı konuşarak kendi fikirlerini karşısındaki kişiye aktarabiliyor. Aynı zamanda bu fikirleri karşılaştırabiliyor. Kendini ifade edebilme özelliğini geliştirdi. İnançlarımız hakkında da daha fazla bilgi sahibi oldu.”

“Düşünüyorum, evet devam etmeli. Şu zamana kadar öğrendikleri bizi çok mutlu etti. Beklentimizin ötesine de geçtiğinden dolayı daha fazla öğreneceği şeyi olması gerektiğini düşünüyorum. Değerler noktasında ne kadar donanırsa o kadar iyidir.” (K6-K-40)

⁴² Özdaş vd., “Değerler Eğitimi Projesinin İncelenmesi: Batman İli Örneği”, 61.

⁴³ Soner Ercan - Mustafa Naci Kula, *Değerler, Dindarlık ve Stresle Başa Çıkma* (Moldova: Lap Lambert Academic Publishing, 2022), 234.

⁴⁴ Kılıç - Babayiğit, “İlkokul Öğrencilerinde Kaybolan Değerler”, 88.

“Evet, faydalı bir proje. Özellikle dışarıdaki insanlar ile iletişim noktasında kendisine ait bir özgüveni var. Daha rahat bir iletişim kuruyor. Ayrıca aile içi ilişkileri de sıklaştı. Büyük kardeşine daha saygılı, küçük kardeşine ise daha koruyucu ve fedakâr davranıyor.”

“Kültürel değerlerimize sahip çıkan, hatırlatan, yozlaşmasını engelleyen her türlü proje desteklenmeli ve devam ettirilmelidir. Projenin çocuğumda olumlu etkilerini de görüyorum. Yani ortaya güzel bir sonuçta çıkıyor. Bu yüzden devam etmelidir.” (K7-E-35)

K5 ve Ö5 bu konu hakkında sosyalleşmeyi ön plana çıkararak projenin devam etmesi gerektiğini belirtmişlerdir. Öğrencilerin özellikle öğrenci-öğrenci ve öğrenci-öğretmen yönlü iletişimleriyle il içinde yapılan geziler ile çevrenin tanınması bu konuda sosyalleşme kavramının ön plana çıkmasına neden olmaktadır:

“Faydalı olduğunu düşünüyorum. Sosyal bir birey ve el becerilerini geliştirmesinde yararlı oluyor. Arkadaşlarını da okul dışında tanınmasında ve onlardaki olumlu ve olumsuz hareketleri tanınmasında faydalı bir uygulama olduğunu söyleyebilirim. Çocuklarımızın dini açıdan da kendilerine bir şeyler katmaları açısından önemli bir etkinlik. Bu tarz aktivitelerden memnunum ve devam etmesi gerektiğini düşünüyorum.” (K5-E-30)

“Kısmen işlevsel olduğunu düşünüyorum. Alt yapısı tam hazırlanmamış iyi niyetli bir proje. Bu projenin öğrencilerde olumlu izler bıraktığını söyleyebilirim. Proje devam etmeli lakin projeyi taşıyabilecek imkânların olduğu camii destekli merkezlerin hazırlanması şart. Bu proje ile çocukların okul dışında bir araya gelebileceği, günün yorgunluğunu atabileceği, öğretmenleri ile sohbet edebileceği, kaliteli zaman geçirebileceği imkânlar sağlanabiliyor.” (Ö5-E-38)

Ö2, Ö3 VE Ö6 bu konu hakkında manevi kazanım ilkesi gereği projenin devam etmesi gerektiğini belirtirken, Ö1 ve Ö4 bu konu hakkında ahlakilik ilkesini ön plana çıkarmakta ve bu doğrultuda projenin devam etmesi gerektiğini belirtmektedir. K2 ise bu konu hakkında paylaşım ilkesini ön plana çıkarmıştır. Projede hedeflenen değerler, ahlaki ve manevi kazanım oluşturmaktadır. Bu konudaki ifadeler şu şekildedir:

“Genel anlamda projenin çok faydalı bir çalışma olduğunu düşünüyorum. “Binlerce kilometrelik yol bir adımla başlar.” atasözünden yola çıkarak bu projenin ilk uygulama döneminde doğal olarak yaşanacak bütün sıkıntılara rağmen, ilerleyen zamanlarda çok daha iyi noktalara geleceğini, hayata anlam katacağını, gençlerin maddi ve manevi anlamda kazanımlarının temelinin oluşturacağını düşünüyorum.” (Ö2-K-37)

“Geçtiğimiz yıl pilot illerde uygulandıktan sonra ülke genelinde devam ettirilen proje, aile ve öğrenciler üzerinde olumlu yönde etki etmeye başladığını gözlemlemekteyiz. Sınav ve okulun son haftaları hariç öğrencilerin oldukça istekli katılım sağladıklarını da müşahede ettik. Gerekli alt yapılar sağlandıktan sonra projenin devam etmesini ve hatta tüm okullarda uygulamaya konulması gerektiğini düşünüyorum. Milli ve manevi değerlerden yoksun bir gençlik istemiyorsak bu tarz proje ve faaliyetleri artırarak devam ettirmemiz gerekmektedir.” (Ö3-E-31)

“Bu projenin maddi ve manevi birçok faydasının olduğunu düşünüyorum. En önemli faydası da çocukların telefon bağımlılığından ve sosyal medyadan biraz olsun uzaklaşıp çeşitli etkinliklerle sosyal hayatın içinde olmalarıdır. Bu hususa çok önem veriyorum.” (Ö6-E-36)

“Çevreme Duyarlıyım, Değerlerime Sahip Çıkıyorum Projesi'nin gayet yerinde bir proje olduğuna inanıyorum. Hatta bu projeye daha çok öğrenciye duyurulması ve dahil edilmesi gerektiğine inanıyorum. Proje içerik açısından çok güzel ve gençlerin kalplerine, maneviyatına dokunacağını, projenin topluma daha ahlaki ve erdemli bireyler kazandıracağına inanıyorum.” (Ö1-E-30)

“Bu projenin işlevselliği öğrenci, veli ve öğretici memnuniyeti ile de ölçülebilir. Bu nedenle işlevsel olduğunu düşünüyorum. Çünkü amaç çocuklarımızda değerlerimizi ortaya çıkarmaktır. Örnek verecek olursam derslerimizin ilk zamanlarında çöp kutusu kullanmıyorduk ve çöplerinizi sıraya bırakın biz topluyoruz diyorduk. Ancak aradan geçen birkaç hafta sonra çocuklar kendi çöplerini kendileri atmaya başladılar. Bu süreçte onların temizlik ahlakını benimsediklerini görmekteyiz. Bu örnek de bize projenin işlevsel olduğunu göstermektedir. Ya da proje devamlılığı esnasında namaza başlayan öğrencilerimizin veya kapanma arzusunda olan öğrencilerimizin varlığı da buna örnektir. Bugün gerçekleştirdikleri bu eylemi belki yarın yapmayacaklardır ancak bu ibadetlere yönelik zihinlerinde olumsuz bir düşüncenin var olmaması da çok önemli. Bu nedenle bu proje devam etmelidir. Zira projenin öğrencilere sunduğu aslında ahlaki bir ortamdır. Herkes bir ortama girmek ister ve o ortamda benimsenmek fikirlerini belirtmek ister. Eğer ahlaki bir ortam yok ise insandaki bu ortam isteğini ahlaksızlıkların kol gezdiği yerler olabilir. Bu tür yerlere alternatif olacak ve çocuklarımızı manevi anlamda etkileyecek olan bir ortama ihtiyaç vardır. Bu işlevselliği de bu proje ile görmekteyiz.” (Ö4-E-28)

“Kesinlikle faydalı bir proje. Proje başladıktan sonra çevresinde ailesine, akrabalarına ve arkadaşlarına karşı daha yardımcı ve paylaşmayı seven bir rol üstlendi. Onun bu şekilde çevresindeki insanlarla olan ilişkisini görmek

beni mutlu ediyor. Bu projenin devam etmesini düşünüyorum. Çocuğuma daha çok şeyler katacağını düşünüyorum.” (K2-K-47)

Yukarıdaki ifadelerde, değerler eğitime ait kavramlardan paylaşmak kavramının ön plana çıktığını görmekteyiz. Literatür çalışmalarında ahlaki değerler üzerinden farklı kavramlara önem verildiği görülmektedir. Örneğin Altıntaş ile Doğan'ın hazırladığı çalışmada Osmanlı esnafının cömertliğe verdiği önem ifade edilmektedir. Aynı zamanda Çoban'ın ahilik çalışmasında ahilerin “Ahinin eli, kapısı, sofrası açık olmak” ilkesi cömertlik ile eşleşmiştir.⁴⁵ Bu durum aynı zamanda bizim çalışmamızdaki paylaşmak kavramı ile bağlantılıdır. Özdaş ve arkadaşlarının hazırladığı çalışmada ise ahlaki değerlerden toplumsal alanda yardımlaşma kavramı ön plana çıkmaktadır.⁴⁶ Ele alınan projede ahlaki değerleri açıklayan kavramların kazanımı önemsenmektedir. Projenin sosyalleşme, ahlaki, milli ve manevi değerlere sahip çıkma, kültürel değerleri koruma, bireysel ve toplumsal iletişim sağlama, paylaşma ve yardımlaşma duygusunu geliştirme gibi işlevsellerinin olduğu görülmektedir. Bu nedenle proje veli ve öğretmenler tarafından faydalı bulunmakta ve devam etmesi gerektiği düşünülmektedir. Öğrencilerin özellikle akranları ile olan iletişimi çok önemlidir. Arkadaş ortamında kendisine verilen değerler ve kendisinin çevresine verdiği değer öğrencinin iletişime açık olmasında vazgeçilmez bir önem taşımaktadır. Bunun yanı sıra öğrencinin kendisinden büyük olanlar ile iletişiminin sağlıklı olması da bu değerlere bağlıdır. Büyükleri tarafından sevgi değeri gören bir öğrenci büyüklerine saygı değeri verecektir. İletişimi sağlıklı olan bir öğrenci, hem yaşlılarının hem de büyüklerinin değerlerine saygı göstereceği için doğal olarak onlar tarafından benimsenen kültürel ve ahlaki değerlere olan yaklaşımı aynı paralellikte olacaktır. Çevresine karşı duyarlı olan öğrencinin vakti genellikle çevresi ile irtibatlı bir şekilde değerlendirilecektir. Bu durum ise veliler tarafından özellikle şikâyetle bulunulan teknolojik aletlerin kullanımını azaltmaya veya faydalı olana indirgeyecektir. Projede ahlaki ve manevi kazanımların oluşması büyük önem arz etmekte ve veliler tarafından bu kazanımlara sıkça değinilmektedir. Proje, velilerin bu isteklerine olumlu anlamda karşılık vermekte ve öğrencilerde davranışsal değişikliklere neden olmaktadır. Bu kazanımların gerçekleşmesi ile iletişim, sosyalleşme, kimlik sahibi olma, kültürel değerlere sahip çıkma gibi tüm kavramlar kendiliğinden ortaya çıkmaktadır. Her bir değer ve her bir oluşum, bu projenin birer sacayağı görevini görmektedir.

Çevreme Duyarlıyım, Değerlerime Sahip Çıkıyorum Projesinde Karşılaşılan Sorunlar Hakkında Öğretici/Öğrenci Velilerinin Düşünceleri

Araştırmaya katılan katılımcılar projede karşılaşılan sorunlara yönelik ifadelerde bulunmuştur. K1, K3, K4, K6 ve Ö1 çocukların yorgunluğunu proje içerisindeki bir sorun olarak görmekte iken K2 ve K7 öğrencilerin acıkmasını bu projede sorun olarak görmektedir. Çocukların gençlik merkezi ile eşleşen okuldan gençlik merkezine ve ardından gençlik merkezinden tekrar okula yürüyerek döndüklerini, bu durumun çocuklar için önemli bir sorun olduğu dile getirilmektedir. Bu konudaki ifadeler şu şekildedir:

“Çocuklarımız okul çıkışı gençlik merkezine ve sonrasında tekrar okula kadar yürümektedirler. Bu yürüme olayı bazen çocuklarımızı yormakta. Proje hakkında söyleyebileceğim eksiklik bu durum olabilir.” (K1-K-36)

“Çocuklarımız eve geldikleri zaman bazen yorgun oluyorlar. Bunda yürüme gidip gelme olayı etken. Çünkü gidip geldikleri alan düz bir alan değil. Yürürken bazı yerlerde merdiven çıkmak zorunda kalıyorlar. Aynı zamanda yokuşlar da mevcut. Bu durum çocuklarımızın yorulmasına neden oluyor.” (K3-K-38)

“Çocuklarımız, gençlik merkezine giderlerken yürümek zorundalar. Aynı zamanda geri dönerken de yürüyorlar. Havaların bazen soğuk ve rüzgârlı bazen de yağmurlu olduğu zamanlar olabilir. Çocuklar yürürken yoruluyorlar. Her gidiş gelişte merdiven inmek ve çıkmak zorundalar.” (K4-K-40)

“Genel olarak herhangi bir sorun ile karşılaşmadık. Ancak çocukların okul ile gençlik merkezi arasında git gel yaparak iki kez yürümeleri onların yorulmalarına neden oluyor. Bunu bir sorun olarak belirtebilirim.” (K6-K-40)

“Çevreme Duyarlıyım, Değerlerime Sahip Çıkıyorum Projesi'nde karşılaştığımız en temel sorun derslerimizin okul çıkışından sonra olması hasebiyle öğrencilerimizin biraz yorgun olarak projemize katılması, Gençlerimiz okuldan yorgun olarak geliyorlar, bu gençlerimize belirli bir bütçe ayrılrsa en azından derse katılım sağladıklarında gençlik merkezine geldiklerinde bir kek bir meyve suyu ya da bir simit dahi ikram edilse gençlerimizin moral ve motivasyonu yerine gelir, daha adapte daha sağlıklı bir ders işleyeceğimize inanıyorum. Bir diğer sorun ise ÇEDES projesine iki farklı okulla katılım sağladık, okulumuzun bir tanesi merkezimize yakın ve yakın olan okulumuzda katılım gayet yerinde ve başarılı ama diğer okulumuz merkezimize biraz uzak, yürüyerek yaklaşık 10

⁴⁵ Çoban, “Değerler Eğitimi ve Ahilik İlkeleri”, 76.

⁴⁶ Özdaş vd., “Değerler Eğitimi Projesinin İncelenmesi: Batman İli Örneği”, 61.

dakika mesafede, öğrencilerimizin çantaları çok ağır, öğrencilerimiz genelde dersleri okulda işlememizi istiyor.” (Ö1-E-30)

“Özellikle perşembe günleri çocuklar için bazen zor olabiliyor. Okul dersleri bittikten sonra gençlik merkezine ve tekrar okula yürüyorlar. Yemek yeme açısından biraz saat geçiyor. Yürümenin verdiği yorgunlukta bu duruma eklenince acıkma olayının karşılaştığımız bir sorun olduğunu ifade edebilirim.” (K2-K-47)

“Büyük bir sorun değil ancak bazen okuldan gençlik merkezine giderken ve dönerken yürüyorlar. Okul çıkışı zaten bir yorgunlukları oluyor. Bu durum da onları biraz daha yormuş oluyor. Yorgunluk bazen açlıkla da beraber olabiliyor. Kolayca acıkabiliyorlar. Sorun olarak bu durumu söyleyebilirim.” (K7-E-35)

Ö2, Ö3 ve Ö4 projedeki maddiyat eksikliğini bir sorun olarak görmekte iken Ö6 ise bu konu hakkında talep yoğunluğuna karşı eleman eksikliğini proje için bir sorun olarak görmektedir:

“Projede etkin bir biçimde yer alacak kurum personellerinin yeterince enforme edilmemesinden kaynaklı projenin ve yapılan faaliyetlerin bir kısım personel tarafından yeterince benimsenmediği görüşündeyim. Ayrıca projenin usul ve esaslarında yiyecek ve içecek ikramının teminini paydaş kurumların hangisinin üstleneceği, bu bütçeyi hangi kurumun karşılayacağı net olarak belirtilmemesinden kaynaklı aksaklıklar yaşandı.” (Ö2-K-37)

“Projeler hayata geçirilirken çeşitli zorluklar mutlaka olur. ... Kurslarımız proje gereği teorik dersler yanında etkinliklerle desteklenmesi gerekiyor, bu etkinlikler planlanırken karşılaşılan en büyük zorluk maddiyat. Kurslarımıza gelen öğrencilerin maddi durumları ortadayken onlardan etkinlikler için maddiyat talep edemiyoruz. Kendi imkanlarımızla bu problemin üstesinden gelmeye çalışıyoruz. Bu konuda proje kapsamında her bir öğrenci için ödenek talep edilebilir. Kurslarımız genellikle okul çıkış saatlerinde yapılmaktadır. Çocuklar okuldan çıkıp direkt olarak kursa geliyorlar ve genellikle yemek yemeden gelmek durumunda kalıyorlar. Kursların daha aktif ve verimli olabilmesi için bu yemek ihtiyacının karşılanması gerekmektedir.” (Ö3-E-31)

“İkinci soruda öğrencilerden neden fire verdiğimizizi anlattığım bölümde aslında bu soruya bir nevi cevap vermiş bulunmaktayım. Gençlik merkezi olarak kullandığımız mekanın malzeme noktasında eksikliği bulunmakta. ... Okulda zaten oyun malzemeleri ya da farklı tarzda etkinlikler mevcut. Bize neden gelsin? Çocuklarımızı bu mekanda tutabilmek için em görsel açıdan hem de zaman geçmesi bakımından onar bir şeyler sunmamız lazım. Bu kısıtlılıkla güzel şeyler başardığımızı söyleyebilirim. Allah’a hamdolsun. Ancak oyun malzemesi hemen hemen hiç yok. Bu çocukların vakit geçirmesi açısından ve projede devamlılığını sağlama açısından önemli bir eksiklik. ... Çocuklar için ikramlık olayı da bir sorun olarak karşımıza çıkmakta. Gerek geziler sırasında gerek ders esnasında bu çocuklar acıkabiliyor. Ancak onlara ikramlık sunacak yiyecek ve içecekler noktasında maalesef çok eksikliğimiz var. ...” (Ö4-E-28)

“Şimdiye kadar herhangi bir problem yaşamadık. Aksine ilk başta öğrenci kaydetmeye çalışırken öğrencileri ikna aşaması zor olmuştu. Şimdi ise bunu duyan diğer öğrencilerimiz katılmaya çalışıyor. Talep yoğunluğu yaşıyoruz. Bu talebi karşılayabilmek için daha fazla gün ve öğretmen gerekiyor.” (Ö6-E-36)

Değerler eğitiminde karşılaşılan sorunlar noktasında Uzuner’in hazırladığı “Değerler Eğitimine İlişkin Sınıf Öğretmenlerinin Görüşleri” adlı çalışmasında değerler eğitiminde yaşanan sıkıntılar noktasında ilk sırada aile kaynaklı sıkıntılar yer alırken, materyal eksikliği de verilen cevaplardan biri olarak dikkat çekmektedir.⁴⁷ Bizim çalışmamızda da maddiyat eksikliği ön plana çıkmaktadır. Bu eksiklikler özellikle ikramlık ve oyun malzemesi noktasında yoğunlaşmaktadır. Oyun materyallerindeki eksiklik vurgusu ile bahsedilen çalışmadaki materyal eksikliği vurgusu kısmen benzerlik göstermektedir. Şikâyet unsuru olarak belirtilen maddiyat eksikliği ikramlık noktasında da ortaya çıkmaktadır. Öğrencilere ikramlık verilmemesi, onların acıkma sorununun devam etmesine neden olmaktadır. Zira projenin gerçekleşmesinde öğrenciler için servis sağlanmadığını görmekteyiz. Hava şartları böyle bir durumda sorun teşkil etmektedir. Aynı zamanda öğrencilerin yürüme esnasında acıklarına da sebep olmaktadır. Projeye katılım gösteren öğrencilerin yorgunluğu ve akabinde acıkma durumlarının burada ifade edilen sıkıntılarının bir sonucu olarak devam ettiğini söyleyebiliriz. Ayrıca projenin eleman noktasında eksikliğini olduğu ifade edilmektedir. Bu durum projenin diğer öğrenciler tarafından talep edilmesi ile ilgili olmasının yanında aynı zamanda görevli bazı personeller tarafından projenin benimsenmediğinin ifade edilmesine neden olmaktadır. Projedeki görevlilerin koordinasyon eksikliği, projenin işlevselliğini olumsuz anlamda etkileyebilir. Projenin benimsenmemesi hedeflenen verime ulaşılamaması anlamı taşımaktadır. Hedeflenen verime ulaşmak ve bu verimin üstüne çıkmak için yeterli personel sayısı olmalıdır. Bu personeller ise koordineli ve aynı zamanda gönüllülük esasına dayalı bir şekilde çalışmalıdırlar.

⁴⁷ Uzuner, “Değerler Eğitimine İlişkin Sınıf Öğretmenlerinin Görüşleri”, 54.

Çevreme Duyarlıyım, Değerlerime Sahip Çıkıyorum Projesi Gelişimine Yönelik Öneriler Hakkında Öğretici/Öğrenci Velilerinin Düşünceleri

Katılımcıların projenin gelişimine yönelik düşünceleri incelendiğinde K2, K3 ve K5 projenin velilere yönelik de olması gerektiğini düşünmektedir.

“Bu projenin 6, 7 ve 8. sınıflarda da devam etmesini istiyorum. Ayrıca böyle projelerin biz velilerin için de olmasını temenni ediyorum.” (K2-K-47)

“Projenin daha uzun olmasını isterim. Aynı zamanda bu tür değerler eğitimine biz yetişkinlerin de fazlasıyla ihtiyacı var. Aile, akraba ve komşuluk ilişkilerinde bu değerler çok önemli. O yüzden projenin velilere yönelik olmasını da talep ediyorum.” (K3-K-38)

“Projenin ortaya koyduğu temel değerler sadece çocuklar için değil yetişkinler için de önemli bir konu. Bu değerlerin yoksunluğu toplumdaki insanların değersiz yaşamasına ve toplumun ifsadına neden oluyor. Bu nedenle projenin velilere de yönelik olmasını öneririm. Aynı zamanda projeye katılmayan çocuklar, projeye katılan çocuklar ile konuştukları zaman onlar da projeye katılmak istiyor. Ya da bu tür bir projenin olduğunu öğrenen bazı veliler de çocuklarını bu proje göndermek istiyor. Okulumuz adına daha fazla sınıfta ve aynı zamanda bu işin ehli olan kimseler tarafından farklı okullarda da bu projenin uygulanması gerektiğini düşünüyorum. Neticede bu değerlere tüm çocuklarımızın ihtiyacı var.” (K5-E-30)

Ö4 ve Ö5 projenin altyapı sorunsalının giderilmesi gerektiğini belirtmekte iken K7 ve Ö6 projenin daha fazla öğrenciye ulaşması gerektiğini belirtmektedir. K1 ise projenin uzun süreli olması gerektiğini ifade etmektedir. Ayrıca Ö1 projedeki ders saatlerinin uzun olması gerektiğini düşünmektedir:

“Proje için önerim, güzel sonuçlar doğuracak bu projenin altyapısının iyi sağlanmasıdır. Ulaşım, malzeme, müstakil bir yapıda olması gerekmektedir. Sorunları en aza indirgemeliyiz. Beklentim ise sorunlarda bahsettiğim sıkıntıların giderilmesidir. Geleceğimiz bu çocuklarda ise onlar için tüm imkanları sağlamalıyız. Gençlik merkezi ile eşleşen okuldan belirlenen öğrencilerin gençlik merkezine gelmesi öğreticiler eşliğinde gerçekleştirilmektedir. Çocuklarımızın daha güvenilir bir şekilde bu projeye katılımı sağlanmalıdır. Örneğin okul ile gençlik merkezi arasında projenin yürütüleceği gün ve saatlerde, projeye ortak olan kurumlardan biri servis sağlayabilir.” (Ö4-E-28)

“Kulüp faaliyetleri iki dönem sürüyor. Bu çok uzun bir süre. Programı doldurmak, öğrenci devamlılığını sağlamak zor oluyor. Haliyle verim de düşüyor. Haftada iki gün toplam dört saat de çok. Hafta sonu yeterli. Çocukların sınavı, ödevi, kursu oluyor. Rica, nazla devamlılığı sağlamak zorunda kalabiliyoruz. Bazıları hiç gelmiyor. Öğrencilerin yaklaşık yarıdan biraz azı düzenli olarak gelmekte. Yalnız gezi faaliyetleri olduğunda katılım çok artmakta. İl dışına çıkma kolaylığı sağlanmalı. Zonguldak'ta pek bir şey yok. Araç ayarlamak zahmetli. Çocuklar okul çıkışı acıkıyorlar. ... Bizim yapmaya çalıştığımız faaliyetler kısıtlı. Bu proje Diyanet, Milli Eğitim ve Gençlik Spor Bakanlığının ortaklaşa hazırladığı iyi niyetli bir çalışma. Lakin alt yapısı oturmamış ve bu işin önemini bilmeyen insanlarla muhatap olmak zorunda kalabiliyoruz zaman zaman. Bina, araç, çocukların eğlenebileceği ortamların yokluğu, çocukların beslenme ihtiyacı gibi sorunların çözülmesi gerekir. Misal; cam boyama, ebru sanatı, çizgi film gibi etkinlikleri nasıl yapacağız?” (Ö5-E-38)

“Proje daha fazla öğrenciye ulaşmalı. Bu yüzden okulumuzdaki başka sınıflarda ya da diğer çevre okullarda da işin ehli öğretmenlerimiz tarafından bu proje sürdürülmeli. Değerlerimize sahip çıkan insanları çoğaltmalıyız. Aynı zamanda sürekli olması gerekir. Çünkü uzun verilen aralarda veya terk edildiğinde bu durum çocukların öğrendiklerini unutmalarına neden olabilir. Çocuklarımız değerlerimizi her daim hatırlamalı ve hayatlarının içine yerleştirmelidir.” (K7-E-35)

“Bu projenin devam etmesini, mümkünse tüm sınıflar ve kademelere yayılmasını ve böylelikle gençleri sportif ve diğer aktivitelerle meşgul olmalarını istiyorum.” (Ö6-E-36)

“Öncelikle böyle bir projenin içerisinde bulunmak hem bizim hem de evlatlarımızın böylesine değerli öğretmenlerimizle tanışmak gerçekten çok gurur verici. Projenin daha fazla sürmesini tavsiye edebilirim.” (K1-K-36)

“Bu proje için önerim öğrencilerimizin uzun saatler okulda olmaları ve ÇEDES projesinin ders çıkışı olması dolayısıyla katılım sağlayan öğrencilerin ufak da olsa ikramlıklar verilerek derslerin işlenmesi gerektiğine inanıyorum.” (Ö1-E-30)

Ö2 projedeki uygulayıcıların enforme olması gerektiğini belirtirken Ö3 projede görevlendirilecek personelin gönüllü olması gerektiğine dikkat çekmektedir.

“Paydaş kurumların birimleri arasındaki iş bölümünün takip edilmesi, ortaya çıkan aksaklıklar için çaba gösterilmesi, uygulayıcıların daha sağlıklı bir biçimde enforme edilmesi kanaatindeyim. Bu projeye ısrarla sahip çıkılması gerektiğini düşünüyorum.” (Ö2-K-37)

“Proje kapsamında görevlendirilecek personelin gönüllü olması projenin daha aktif ve verimli olmasını sağlayacaktır. Özellikle milli eğitimden görevlendirilen öğretmenlerin mümkünse ders sayılarının azaltılması elzemdir. Yeni başlayan her proje yenilikle doludur. Daha önceden böyle bir faaliyet gerçekleştirilmemiş personel için seminer düzenlenmesi proje yürütme aşamalarında personelin daha güvenli adımlar atmasını sağlayacaktır. 2022-2023 eğitim sezonu sonunda yapılan tüm faaliyetlerin birleştirilerek kitapçık hiline getirilmesi değişik fikirlerin ortaya çıkmasını sağlayacaktır.” (Ö3-E-31)

Değerler eğitimi noktasında Köylü'nün hazırladığı çalışmada değerler eğitiminin ailede başlayıp süreci devam eden bir eğitim olduğunu belirtmektedir.⁴⁸ Kuloğlu ve arkadaşlarının hazırlamış olduğu “Okul Öncesi Öğretmenlerinin Değerler Eğitimiyle İlgili Görüşleri” adlı çalışmada ise öğretmenlerin değerler eğitiminin okul öncesinde mutlaka verilmesi gerektiği görüşü yer alırken eğitimin her aşamasında verilmesi gerektiği görüşü de yer almaktadır.⁴⁹ Bizim çalışmamızda da bu projenin uzun süreli olması yani sürecin devam etmesi gerektiği veliler tarafından ifade edilmiştir. Proje çerçevesinde veliler tarafından genel bir memnuniyet söz konusudur. Öğrencilerde görülen değişiklikler ve aynı zamanda değerler eğitiminin sadece çocuklara yönelik görülmemesi, projenin veliler tarafından da ders alınması görülmesine sebep teşkil etmektedir. Aynı zamanda değerler eğitiminin diğer öğrencilere ulaşması gerektiği düşüncesi vurgulanmaktadır. projede görülen sorunlardan biri olan altyapı sorununun çözülmesi öneri ve beklenti olarak karşımıza çıkmaktadır. Önceki bölümlerde gördüğümüz üzere öğrenciler için servis hazırlanamaması, maddi açıdan oluşan sıkıntılar projenin altyapısında iyileştirmeye gidilmesi düşüncesini doğurmaktadır. Özellikle oyun materyalleri ile öğrencilere daha fazla hitap edileceğine inanılmaktadır. Bu altyapı sorununun giderilmesi daha fazla yerde ve daha fazla öğrenciye ulaşılmasını sağlayacaktır. Bunun yanı sıra projedeki görevlendirmelerin gönüllülük esaslı olması ve projedeki görevlilerin işbirliği içerisinde hareket etmesi önerileri bulunmaktadır. Öğreticilerin bu beyanatları ile proje için işbirliği ve gönüllülük esaslı yapılacak görevlerde verimin daha fazla olacağı düşüncesinin oluştuğunu görmekteyiz.

SONUÇ

Velilerden aldığımız bilgiler neticesinde çocukların projeye gönderilme hususunda en temel etkenler sosyalleşme olgusu, ahlaki ve kültürel değerlere sahip çıkma ve bunun neticesinde toplumda ahlaklı bir birey yetiştirme isteği vardır. Proje başladıktan sonra öğrencilerde ortaya çıkan bazı davranışlar da projenin hedeflenen gayeyi gerçekleştirdiğini göstermektedir. Zira velilerin istekleri, proje tarafından karşılanmaktadır. Bu durum velilerde memnuniyete sebep olmakta ve projeyi desteklemelerini sağlamaktadır. Çocukların davranışlarında meydana gelen olumlu değişiklikler, velilerin dikkatini çektiğinden dolayı özellikle kendileri için de bu projenin uygulanmasını istemelerine neden olmaktadır. Çocuklarda meydana gelen olumlu davranış değişiklikleri aynı zamanda projenin uzun soluklu olması gerektiği düşüncesini de desteklemektedir. Proje hakkında genel olarak bir memnuniyet söz konusu iken ortaya konulan sorunların teknik kaynaklı olduğu görülmektedir. Çocukların yürüme sorunu, proje için servis sağlanmaması ile doğrudan etkilidir. Öğreticilerin de bu konudaki görüşleri ortaya koyulmuştur. Ders saatleri noktası ise yine öğrencilere verilmesi gerekli olan dersler ve öğreticilerin uygun olmasına göre belirlenmektedir. Çocukların bazı etkinlikler de zaman zaman boş kalması ve sıkılması ise öğreticilerden aldığımız bilgiler neticesinde gençlik merkezindeki malzeme eksikliği ile alakalıdır. Oyun malzemelerinin az olması, ders saatleri ve servis sağlanamaması gibi sorunların proje içeriği ile ilgili olmadığını daha çok teknik sorunlar olduğunu ifade edebiliriz.

Çevreme Duyarlıyım, Değerlerime Sahip Çıkıyorum Projesine Katılma Sebepleri Hakkında Öğretici/Öğrenci Velilerinin Düşünceleri başlıklı 1. bölümde sosyalleşme, kültürel kimlik, ahlaki değerler ve iletişim kavramları ön plana çıkmaktadır. Veliler bu kavramlardan yola çıkarak çocuklarını projeye gönderdikleri görülmektedir. Bu kavramların birbirleri ile bir ilişkisi ve bir bağlantısı vardır. Bir çocuğun sosyalleşebilmesi için iyi bir iletişim becerisinin olması gerekmektedir. Bu iletişim becerisi ile çocuk kendi etrafındaki insanlarla, gerek akranı gerek hocası ve gerek ailesi ile daha rahat bir iletişim kuracak ve kendini ifade etme fırsatı bulabilecektir. Böylece kendisine olan özgüveni de yerine gelecektir. Sosyal hayat ile bağı olan bir çocuk ise, iletişim kurduğu insanların sahip olduğu değerleri tanıyacak ve anlayacaktır. Sevgi bağlantılı bir iletişim, sosyal çevrenin değerlerini bireyde toplar. Böylece birey sosyal çevrenin ahlaki, manevi ve milli değerlerini benimser. Böylece kimlik sahibi bir birey olur. Çocuktaki bu kimlik ise kültürel miraslar ve değerler ile yoğrulmuş bir kimlik olmaktadır. Velilerin,

⁴⁸ Köylü, “Değerler Eğitiminde Ailenin Fonksiyonu”, 234.

⁴⁹ Kuloğlu vd., “Okul Öncesi Öğretmenlerinin Değerler Eğitimiyle İlgili Görüşleri”, 175.

çocuklarında görmek istedikleri en son nokta budur. Böyle bir bireyin vatana, millete ve ümmete kuşkusuz fazlasıyla katkısı ve hayrı olacaktır.

Çevreme Duyarlıyım, Değerlerime Sahip Çıkıyorum Projesine Katılan Aile ve Öğrencilerin İlgisi Hakkında Öğreticilerin Düşünceleri başlıklı 2. bölümde öğrencinin akranları ve öğreticileri ile yaşadıkları uyumdan bahsedilmekte, bunun yanında öğrencilerin proje ile farklı etkinlikler ile uğraştığı söylenmektedir. Çocukların benimsedikleri değerlerin dışavurumu olarak görülmesi ise projeyi ayrıca önemli kılmaktadır. Öğreticiler, öğrencileri en iyi gözlemleyebilecek ve teşhis ile tespitte bulunabilecek kişilerdir. Öğreticilerin beyanatları üzerinden öğrencilerin iyi bir iletişim kurduklarını görmekteyiz. Bu iletişimin olumlu olmasında ise projede farklı etkinlikler ile meşgul olmaları ve bu meşgulliyet ile eğlenmeleridir. İnsanlar mutlu oldukları yerde huzur bulur ve huzur buldukları yerlerde mutlu olurlar. Mutlu olunan bir yerde ise herkes kendisini daha iyi ifade edebilir. Öğrencilerin mutlu olmasının sebeplerinden belki de en önemlisi, içerisinde barındırdıkları değerlerin davranışsal olarak dışavurumunun gerçekleşmesidir. İnsanlar isteklerini özgürce ifade etmek ve bunu yapmak isterler. Ancak çocuklar, ortamın kendisini ayıplayacağını düşündükleri zaman içlerine çekilirler, konuşmazlar ve bu durum özgüven kaybına sebep olur. Aynı zamanda sosyalleşmede ve iletişim kurmada sıkıntı yaşarlar. Bu yüzden projenin değerlerin dışavurumu olarak görülmesi projenin etkinliğini göstermektedir.

Çevreme Duyarlıyım, Değerlerime Sahip Çıkıyorum Projesinin İşlevselliği Hakkında Öğretici/Öğrenci Velilerinin Düşünceleri başlıklı 3. bölümde iletişimde olumlu ilerleme, sosyalleşmedeki ilerleme, manevi kazanımların gerçekleşmesi, ahlaki değerlerin benimsenmesi ve paylaşım algısının yükselmesi gibi birçok sebep, projenin faydalı olarak görülmesine neden olmuştur. Daha öncede açıkladığımız üzere tüm bu kavramlar bir bütünü ifade etmektedir. Velilerin çocuklarını gönderme sebeplerine yönelik projenin olumlu bir karşılık verdiğini ve değerler eğitimi noktasında iyi bir referans verdiğini söyleyebiliriz. Projede gösterilen değerler paylaşma örneğinde olduğu gibi birçok değer benimsenmiş, dışavurum eylemsel olarak gerçekleşmiş ve bir özgüvene neden olmuştur. Bunun doğal sonucu ise sosyal çevrede iyi bir iletişimdir.

Çevreme Duyarlıyım, Değerlerime Sahip Çıkıyorum Projesinde Karşılaşılan Sorunlar Hakkında Öğretici/Öğrenci Velilerinin Düşünceleri başlıklı 4. bölümde yorgunluk, acıkma, maddiyat, personel eleman eksikliği gibi sorunlar göze çarpmaktadır. Aslında tüm bu sorunların ana kaynağı olarak altyapı sorununu gösterebiliriz. Projenin altyapısının sağlam tutulması tüm bu sorunları kökten çözecektir. Hazırlanan altyapı ise maddi bütçe ile desteklenmelidir. Öncelikle ifade edilen sorun gençlik merkezi ile eşleşen okul arasında servis sağlanamaması sorunudur. Bu sorun çocukların yürümesine, yürüme sebepli yorulmasına ve aynı zamanda yorulmaya bağlı acıkmasına neden olmaktadır. Bunun yanında proje ders saatleri içerisinde öğrencilere ikramlık verilmemesi ve öğrencileri eğlendirecek oyun malzemesi eksikliği, projede maddiyatın gerekliliğini önümüze çıkarmaktadır. Proje bu konuda maddi bütçe ile desteklenmelidir. Projedeki eleman eksikliği ise projenin uygulanacağı alanlarda uygun görülecek sayıdaki personel ile tamamlanmalıdır. Bu konuda projenin paydaşları tarafından protokol metninin bu eksiklikler göz önünde bulundurularak tekrar gözden geçirilmesi elzem görünmektedir.

Çevreme Duyarlıyım, Değerlerime Sahip Çıkıyorum Projesi Gelişimine Yönelik Öneriler Hakkında Öğretici/Öğrenci Velilerinin Düşünceleri başlıklı 5. bölümde ise projenin velilere de yönelik ve uzun süreli olması gerektiği belirtilmiştir. Özellikle bu öneriler projenin kapsamı ile ilgilidir. Bu öneriler dikkate alınır ise projenin içerisine veliler daha etkin bir şekilde müdahil olabilir. Altyapı sorunun çözümü, personelin gönüllü olması veya koordineli ilerlemesi gibi öneriler ise mevcut proje uygulamasındaki var olan sorunlara binaen ortaya çıkmış öneriler olarak karşımıza çıkmaktadır. Projenin gönüllü personeller üzerinden koordineli olarak ilerlemesinin projenin verimini artıracığı muhakkaktır.

Netice itibariyle 2022 yılında pilot olarak başlatılan ÇEDES projesinin işlevsel olduğunu ve bütün illerde bu projenin uygulanması gerektiğini söyleyebiliriz. Her ne kadar altyapı eksikliği olsa da ilk defa uygulamaya konulan proje için doğal karşılanabilir. Ama projenin paydaşı kurumlarca bu eksiklikler ve sorunlar gözden geçirilmesi elzemdir. Araştırmanın bu konuda yapılan ilk çalışma olması nedeniyle eksiklikler olabileceği ama bundan sonraki araştırmalara katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

KAYNAKÇA

Akyol, A. (2015). Ailede Değerler Eğitimi -İslam Ahlak Felsefesi Açısından Bir Okuma. İçinde R. Kaymakcan, N. Tınaz, Z. Ş. Altın, M. Zengin, A. Y. Okudan, & H. Yiğit (Ed.), Değerler ve Eğitimi- II (ss. 491-512). Değerler Eğitimi Merkezi.

Altıntaş, A., & Doğan, H. (2003). Osmanlı Esnaf Tabibinin Ahlak Eğitimi ve Değerleri (Fütüvvetnamelere Göre). Türk Dünyası Araştırmaları, 146, 59-83.

- Arpacı, M. (2013). Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmeni Adaylarının Değer ve Değerler Eğitimine İlişkin Görüşleri. *Dinbilimleri Akademik Araştırma Dergisi*, 13(2), 205-228.
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş., & Demirel, F. (2021). *Eğitimde Biimsel Araştırma Yöntemleri* (31. bs). Pegem Akademi.
- Creswell, J. W. (2021). *Nitel Araştırma Yöntemleri Beş Yaklaşımına Göre Nitel Araştırma ve Araştırma Deseni* (S. B. Demir & M. Bütün, Çev.; 6. bs). Siyasal Kitabevi.
- Çoban, M. (2018). Değerler Eğitimi ve Ahilik İlkeleri. *Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 4(1), 87-102.
- Değer ne demek TDK Sözlük Anlamı. (t.y.). Geliş tarihi 23 Mart 2023, gönderen <https://sozluk.gov.tr/?kelime=değer>
- Dilmaç, B., & Şimşir. (t.y.). Ailede Değerler Eğitimi. İçinde H. H. Bircan & B. Dilmaç (Ed.), *Değerler Bilançosu Dil, Din, Eğitim, Edebiyat, İktisat, İletişim, Kamu* (ss. 269-287). Çizgi Kitapevi.
- Eğitim ne demek TDK Sözlük Anlamı. (t.y.). Geliş tarihi 23 Mart 2023, gönderen <https://sozluk.gov.tr/?kelime=eğitim>
- Ercan, S., & Kula, M. N. (2022). *Değerler, Dindarlık ve Stresle Başa Çıkma*. Lap Lambert Academic Publishing.
- Güngör, E. (2010). *Değerler Psikolojisi Üzerine Araştırmalar*. Ötüken Neşriyat.
- Hökelekli, H. (2013). *Değerler Psikolojisi ve Eğitimi*. Timaş Yayınları.
- Karasu, T. (2015). Değerler Eğitimi Kapsamında Uygulanan “Aydın Değeri” Adlı Projenin Öğretmenlerce Değerlendirilmesi -Muş il Örneği-. İçinde *Uluslararası Sempozyum, İnsani Değerlerin Yeniden İnşası (19-21 Haziran 2014 Erzurum)* (C. 1, ss. 221-236). Atatürk Üniversitesi Yayınları.
- Kaya, F. (2018). Toplumda ve Kamuda Değerler Eğitimi: Ahilik. İçinde M. Tıraşçı & M. S. Akdoğan (Ed.), *Ahilikte İş ve Ticaret Ahlâkı Sempozyumu* (ss. 305-320).
- Kaya, U. (2013). Değerler Eğitiminde Bir Meslek Teşkilatı: Ahilik. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 11(26), 41-69.
- Kaymakcan, R., & Meydan, H. (2011). Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Programları ve Öğretmenlerine Göre Değerler Eğitimi. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 9(21), 29-55.
- Kılıç, D., & Babayiğit, Ö. (2017). İlkokul Öğrencilerinde Kaybolan Değerler. *International Journal Of Eurasian Education And Culture*, 3, 81-92.
- Köycü, E. (2016). Bartın Üniversitesi Eğitim Fakültesi İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Eğitimi Bölümü Öğrencilerinde Ahlak ve Değerler Eğitimi Algısı. İçinde *Eğitimde Gelecek Arayışları: Dünden Bugüne Türkiye’de Beceri, Ahlak ve Değerler Eğitimi Uluslararası Sempozyumu* (C. 1, ss. 693-714). Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları.
- Köylü, M. (2010). Değerler Eğitiminde Ailenin Fonksiyonu. İçinde *Aile ve Eğitim -Tartışmalı İlmi Toplantı-* (ss. 227-260).
- Köylü, M. (2013). Değerler Eğitimi: İnsan Onuru ve Sorumlulukları. İçinde Hz. Peygamber ve İnsan Onuru (ss. 139-160). Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları.
- Kuloğlu, A., Yaşar, Z., & Özer, M. (2021). Okul Öncesi Öğretmenlerinin Değerler Eğitimiyle İlgili Görüşleri. *Atatürk Üniversitesi Kâzım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 43, 171-186. <https://doi.org/10.33418/ataunikkefd.868479>
- Özdaş, F., Demir, F., & Oral, Ş. (2021). Değerler Eğitimi Projesinin İncelenmesi: Batman İli Örneği. *Siirt Eğitim Dergisi*, 1(1), 56-72.
- Özden, Ö. (2015). Türk Kültüründe Bir Değerler Eğitim Kurumu Olarak Ahilik. İçinde *Uluslararası Sempozyum, İnsani Değerlerin Yeniden İnşası (19-21 Haziran 2014 Erzurum)* (C. 3, ss. 121-140). Atatürk Üniversitesi Yayınları.
- Sarıtuğ, Berrin. *Üniversite Gençliğinin Din ve Değerler Eğitimi Açısından Sosyal Medya Deneyimi Bursa Uludağ Üniversitesi Örneği*. Bursa: Bursa Uludağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2021.
- Uzuner, N. K. (2019). Değerler Eğitimine İlişkin Sınıf Öğretmenlerinin Görüşleri. *Pesa Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 5(2), 42-58.
- Yüksel, A. N. (2020). Nitel Bir Araştırma Tekniği Olarak: Görüşme. *Social Sciences Studies Journal*, 54(6), 547-552.